

PAUKŠČIAI

norintiems stebėti ir pažinti

63

(2024/3)

Paprastoji medžarkė
(*Lanius collurio*),
Tyručiai, Radviliškio r.,
2024-06-13
© Donatas Ožiušas

Lietuvos ornitologų
draugijos leidinys apie
paukščius, jų apsaugą,
stebėjimus.
Leidžiamas nuo 2009 m.
kartą per tris mėnesius.

Vyr. redaktorius
Vytautas JUSYS
Tel. +370 638 90619
urventragis@gmail.com

Redakcijos kolegija
Arūnas ČERKAUSKAS
Saulius KARALIUS
Mindaugas KIRSTUKAS
Dr. Julius MORKŪNAS
Ričardas PATAPAVIČIUS
Gediminas PETKUS
Liutauras RAUDONIKIS
Laimonas ŠNIAUKŠTA

Lietuvių kalbos redaktorė
Erika MERKYTĖ-
ŠVARCHIENĖ

Anglų kalbos redaktorius
Jos STRATFORD

Tiražas 1000 egz.

PAUKŠČIAI / BIRDS
*The magazine of the
Lithuanian Ornithological
Society, about birds, bird
observations and bird
conservation. Published
quarterly since 2009.*

Editor in chief
Vytautas JUSYS

Žurnalas „Paukščiai“ siunčiamas visiems
LOD nariams, jį galima užsiprenumeruoti
visuose Lietuvos pašto skyriuose.
Indeksas 5114.

Lietuvos ornitologų draugija (LOD) – tai nevyriausybinė organizacija, kuri rūpinasi Lietuvoje aptinkamų laukinių paukščių ir jų gyvenamosios aplinkos apsauga. Siekdama šio tikslo, draugija vienija gamtai ir paukščiams neabejingus Lietuvos žmones, rūpinasi ekologiniu visuomenės švietimu, paukščių populiacijų tyrimu ir monitoringu bei visuomeniškai kontroliuoja aplinkos ir biologinės įvairovės apsaugą reglamentuojančių įstatymų leidimą ir vykdymą. Nuo 1994 m. draugija yra tarptautinės paukščių apsaugos organizacijos „BirdLife International“ asocijuota narė. Norėdami tapti LOD nariu ar tiesiog prisijungti prie paukščių apsaugą besirūpinančių bendraminčių, kreipkitės į LOD sekretoriatą adresu:

Lietuvos ornitologų draugija, Naugarduko g. 47-3, LT-03208 Vilnius.
Tel. / faks. +370 5 213 0498, el. p. lod@birdlife.lt; www.birdlife.lt.

VIRŠELIO PAUKŠTIS / Bird on the Front Cover

- 3 V. Jusys, R. Patapavičius. Paprastoji medžarkė (*Lanius collurio*)
Red-backed Shrike

LOD žinios / LOD news

- 9 L. Šniaukšta, G. Petkus. Liepos mėnesį vyko renginys „Žalia varna“
„Žalia varna“, event dedicated to European Rollers, held in July
15 L. Raudonikis. Pradėtas ambicingas europinio žalvarnio (*Coracias garrulus*)
apsaugai skirtas penkerių metų projektas
Launch of ambitious five-year project for the conservation of European Rollers

PAUKŠČIŲ TYRIMAI / Bird Research

- 18 R. Patapavičius. Apie Lietuvos didžiuosius baltuosius garnius pagal jų
žiedavimo duomenis
Great White Egret in Lithuania, ringing data

ORNITOFAUNISTINIAI STEBĖJIMAI / Bird Observations

- 31 E. Drobėlis. Laplandinių pelėdų paieška 2024 m.
Searching for Great Grey Owls in 2024
33 S. Karalius. Ornitofaunistiniai stebėjimai Lietuvoje 2024 m. vasarą
Bird Observations in Lithuania in Summer 2024

PAUKŠČIŲ ŽIEDAVIMAS / Bird Ringing

- 39 V. Jusys, V. Eigirdas. Paukščių žiedavimas Ventės rago 2024 m. vasarą
Bird Ringing at Ventės Rags Ornithological Station in Summer 2024

ĮVAIRENYBĖS / Various

- 43 K. Valinčienė. Stebėtas paprastosios ir dūminės raudonuodegės hibridas
Observation of hybrid of Common and Black Redstart
45 D. Gedminė. Šelmeninės krgeždės išaugino naminio žvirblio jauniklį
Barn Swallows raised a House Sparrow chick
47 R. Akstinas. Įdomūs faktai apie didįjį kormoraną
Interesting facts about Great Cormorant

Paprastoji medšarkė (*Lanius collurio*)

Vytautas JUSYS,
Ričardas PATAPAVIČIUS

© Kastytis Vainauskas

Rūšies statusas

Perinti, migruojanti, praskrendanti rūšis. Mūsų šalyje paprastai stebima gegužės–rugsėjo mėn.

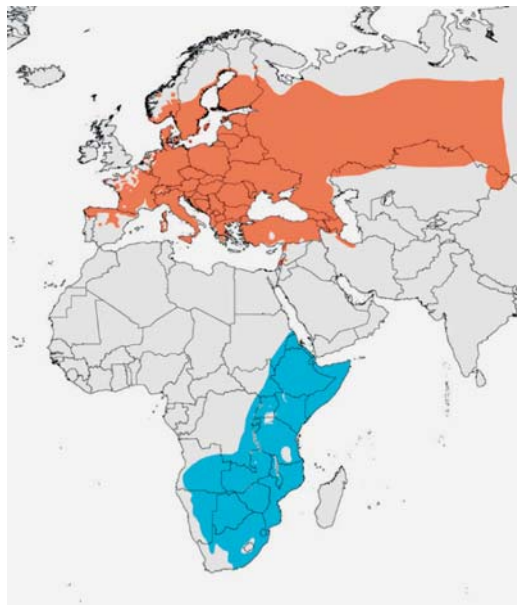
Biometrija

Kūno masė ir matmenys: patinų (n-3) svoris 31,7 (28,6–36,3) g, sparnas (n-7) 94,6 (80–97) mm, snapas iki šnervių 10,2 (9,7–11,0) mm, pastaibis (n-2) 22,4 (21,3–23,2) mm. Patelių (n-5) svoris 28,0–30,2 g, sparnas 93–96 mm, uodega 77–79 mm (A. Mačikūnas, V. Jusys).

Paplitimas ir skaitlingumas

Paplitusi visoje šalyje. Manoma, kad XX a. pabaigoje šalyje galėjo perėti 30 000–50 000 porų (Kurlavičius, Raudonikis, 2001). 2008–2012 m. jų skaitlingumas buvo vertinamas 40 000–60 000 porų, o 2013–2018 m. – 30 000–45 000 porų (LOD, VSTT).

1992 m. Ventės rago ir Kuršių marių pakraščiu želdiniuose iki Kintų 100 ha bendro ploto perėjo 1,8 poros (Jusys ir kt., 1999). Vidutinė gausa eglių jau-

Paprastųjų medšarkių paplitimas.

Ruda spalva – perėjimo arealas, šviesiai mėlyna – žiemojimo vietos © Lynx Edicions/BirdLife International

*Paprasčioji medšarkė, suaugęs patinas.
Stragnai I, Klaipėdos r., 2022-05-23 © Vytautas Jusys*

*Paprasčioji medšarkė, suaugusi patelė.
Tyruliai, Radviliškio r., 2024-07-31 © Donatas Ožiušas*

*Paprasčioji medšarkė, neseniai lizdą palikęs jauniklis.
Ventės ragas, 2009-07-30 © Vytautas Jusys*

nuolynuose – 5 poros / 100 ha (Matiukas, 1994), o miško salose ir 4–15 m. amžiaus kirtavietėse 6–7 poros (Kurlavičius, 1995, Brazaitis, 2003).

Lietuvos perinčių paukščių atlaso (2006) duomenimis 1995–1996 m. laikotarpiu paprastųjų medšarkių perėjimas įrodytas visuose (673) 10 x 10 km atlaso kvadratuose.

Žiedavimas ir migracija

Tolimasis migrantas – žiemoti skrenda į Afriką piečiau Sacharos dykumos. Išskrenda gana anksti – iki rugsėjo pabaigos. Vėlyviausi mums žinomi stebėjimai Lietuvoje: 2013-11-03 – 13 laikėsi Ventės rage (V. Jusys, V. Eigirdas, Š. Vainauskas), 2014-10-26 pastebėta Šaipių k., Klaipėdos r. (Z. Gasiūnaitė, G. Gražulevičius), 2014-10-25 matyta Pamarnakio k., Panevėžio r. (I. Vaičiūnaitė). Parskrenda vėlai (gegužės mėn., dažniausiai apie šio mėn. vidurį). Ankstyviausi stebėjimai mūsų šalyje: 2006-04-26 prie Akmenos upės ties Kretinga (D. Vyšniauskas), 2016-04-29 – patelė Mikašiūnuose, Vilniaus r. (S. Minkevičius). Objektyviausiai apie rudeninės ir pavasarinės migracijos

Ventės rage sugautų paprastųjų medšarkių skaičius 2000–2024 m. (n=1451)

eigą galima sužinoti pagal sugavimą žiedavimui. Ventės rage 2000–2024 m. sugauta ir paženklinta 1451 paprastoji medšarkė (suaugę paukščiai ir jau skraidantys jaunikliai).

Net ir per visas Europos valstybes duomenų apie žieduotų paprastųjų medšarkių aptikimus Afrikoje piečiau Sacharos sukaupta negausiai, bet žiemojimo arealas žinomas. Tai Centrinė, Rytų ir Pietų Afrika. Gausiausiai žiemoja Kongo Demokratinėje Respublikoje ir Zambijoje, ne taip gausiai – Burundyje, Malavyje, Pietų Afrikos Respublikoje, Ruandoje, Ugandoje, Zimbabvėje.

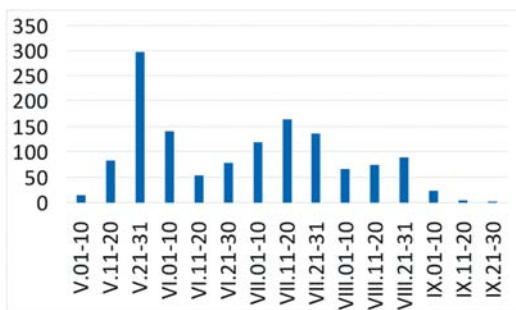
Remiantis kitų Europos valstybių žieduotų paukščių aptikimų duomenimis, akivaizdu, kad iš visų Europos regionų dauguma paprastųjų medšarkių per Viduržemio jūrą į Afriką skrenda dažniausiai iš Graikijos, rečiau – iš Turkijos vakarinės dalies. Todėl iš Suomijos per Europą skrenda pietų kryptimi. Neabejotina, kad ta kryptimi skrenda ir iš Lietuvos. Iš kitų Europos regionų (Skandinavija, Vidurio ir Vakarų Europa) ta kryptis yra daugiau mažiau pietryčių (<https://migrationatlas.org/node/1719>).

Nors su Lietuvos paprastosiomis medšarkėmis tai neturi nieko bendro, bet Ispanijos paprastųjų medšarkių migracijos tyrimų geolokatoriais rezultatai tikrai įdomūs ir net netikėti. Paaikškėjo, kad per rudeninę migraciją iš Ispanijos šie paukščiai skrenda į rytus taip pat iki Graikijos, o iš ten, kaip ir dauguma jų iš Europos, perskrenda Viduržemio jūrą. Ne mažiau, o gal net labiau netikėta tai, kad per pavasarinę migraciją jos skrenda žymiai ilgesniu keliu. Tai vadinama kilpine migracija (angl. *loop migration*). Iš žiemaviečių pir-

Ventės rago ornitologinėje stotyje pirmoji paprastoji medšarkė sužieduota 1937 m., o iki 2024 m. spalio 1 d. čia sužieduoti 2202 individai © Vytautas Jusys

miausia traukia šiaurės rytų kryptimi link Somalio pusiasalio, o vėliau pasisuka tiesiai į šiaurę, perskrenda Raudonąją jūrą šiauriau Bab al Mandebos sąsiaurio (Raudonosios jūros ir Indijos vandenyno Adeno įlankos susijungimo vieta) ir toliau šiaurės kryptimi per Arabijos pusiasalį skrenda iki Irako ir Sirijos šiaurinės dalies, tada pasuka į Vakarus. Taigi pavasarinė migracija yra gerokai ilgesnė nei rudeninė, nors dauguma kitų rūšių paukščių, kurie taip pat skrenda kilpine

Paprastųjų medžarkių migracija Ventės rage 2002–2023 m. (n-1348) pagal suaugusių paukščių ir jau skraidančių jauniklių sugavimus. Liepos mėn. pagausėjimą lemia lizdą palikę jaunikliai.

migracija, elgiasi atvirkščiai – trumpesniu keliu skrenda pavasarį (Anders et al, 2017).

Žinomi tik du Lietuvoje žieduotų individų aptikimai užsienyje. Tai rugsėjo 11 d. Ventės rage žieduoto paukščio aptikimas Graikijoje tų pačių metų spalio 11 d. Atstumas nuo žiedavimo vietos iki aptikimo vietos 1603 km, kryptis nuo žiedavimo vietos į aptikimo vietą (azimutas) 174°, laiko tarpas tarp žiedavimo ir aptikimo 30 d. Paukštis skrido tiesiai į pietus, o jeigu Grakijoje nebūtų buvęs nugalabytas, aišku, būtų skridęs per Viduržemio jūrą į Afriką. Kitas paukštis, žieduotas rugpjūčio 24 prie Juodkrantės Kuršių nerijoje, trečiųjų po žiedavimo metų liepos 29 d. aptiktas Švedijoje. Atstumas nuo žiedavimo vietos iki aptikimo vietos 698 km, kryptis nuo žiedavimo vietos į aptikimo vietą (azimutas) 340°, laiko tarpas tarp žiedavimo ir aptikimo 1070 d. Žieduojant jis tikriausiai jau buvo iš Švedijos migruojantis link žiemaviečių, o aptiktas sugrįžęs į savo gimtinę.

Iš viso žinomi 53 Lietuvoje žieduotų individų 77 aptikimo atvejai. Be tų jau minėtų dviejų aptikimų Graikijoje ir Švedijoje, visi likę individai aptikti Lietuvoje ir praktiškai visi žiedavimo vietoje arba labai arti jos. Dauguma jų – Ventės rage Šilutės r. Iš visų 53 aptiktų individų žiedavimo metais aptikti 23, pirmaisiais po žiedavimo metais – 20, antraisiais – 6, trečiaisiais – 2. Dar du aptikti ir pirmaisiais, ir antraisiais po žiedavimo metais. Beveik visi aptikimai buvo paukščius sugavus žieduotojams ir, aišku, vėl juos paleidus sugavimo vietoje.

Lietuvoje žinomi ir du užsienyje žieduotų individų aptikimai. Vienas Suomijoje rugpjūčio 15 d. žieduotas pirmametis patinėlis kitų metų gegužės 27 d. sugautas ir vėl paleistas Ventės rage. Beveik neabejoti-

na, kad jis buvo pakeliui iš žiemavietės link savo gimtinės. Kitas individas, taip pat pirmametis patinėlis, žieduotas Rybačio biologinėje stotyje Kuršių nerijoje Rusijos Karaliaučiaus srityje, kitais metais liepos 18 d. sugautas ir vėl paleistas taip pat Ventės rage. Tikriausiai tai buvo vietinis paukštis.

Veisimosi aplinka ir biologija

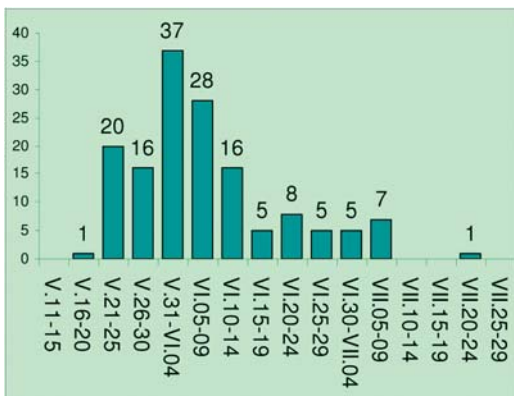
Į perėjimo vietas dažniausiai sugrįžta gegužės viduryje, o ankstyvais pavasariais net pirmoje gegužės mėn. pusėje. Peri dažniausiai tarp pievų ir ganyklų esančiuose išretėjusiuose krūmynuose, nedideliuose miškeluose, upių ir upelių šlaituose, kuriuose auga gudobelės, erškėčiai, laukinės obelys ir kriaušės, krūmotuose laukų pakraščiuose, pakelių želdiniuose, miškų užželiančiose aikštelėse ir kirtavietėse, kartais aukštapelkėse, sodų želdiniuose ar soduose. Apsigyvena dažniausiai pavienėmis poromis, nors kartais viena pora nuo kitos aptinkama ir nedideliu atstumu.

Iš žiemaviečių sugrįžusios paprastosios medžarkės užsiima teritorijas ir netrukus pradeda krauti lizdą. Lizdus krauna įvairiuose medžiuose ir krūmuose. Iš mums žinomų lizdo sukrovimo vietų (n-183) daugiausia jų buvo sukrauta jaunose eglėse (83). Erškėčiuose rasta 10, gudobelėse – 9, gluosniuose – 8, sausų šakų krūvose – 7, juodalksniuose ir serbentuose – po 6, slyvose ir beržuose – po 5, kriaušėse ir tujose – po 4, karkluose, pušyse ir obelėse – po 3, liepose, skirpstuose, kadagiuose, jazminuose, baltalksniuose, skrobluose ir žirnmedžiuose – po 2, maumedžiuose, alyvose, ievose, ožekšniuose, šalttekšniuose, pusleniuose, bukuose, puošmeniuose, raugerškiuose, ąžuoluose, ligustruose, avietėse ir apyniuose – po 1 (Aleknonis, 1987, n-104; Kurlavičius, Navasaitis, 1984, n-42; V. Jusys, n-28; G. Varnas, n-3; K. Kibelis, n-2; R. Giedraitis, n-2; V. ir R. Juškos, n-2). Lizdai paprastai kraunami 1–1,2 m aukštyje. Neretai pasitaiko sukrautų ir 0,2–0,5 m. aukštyje. Aukščiausiai rastas lizdas buvo sukrautas obelėje 5,5 m aukštyje (G. Varnas).

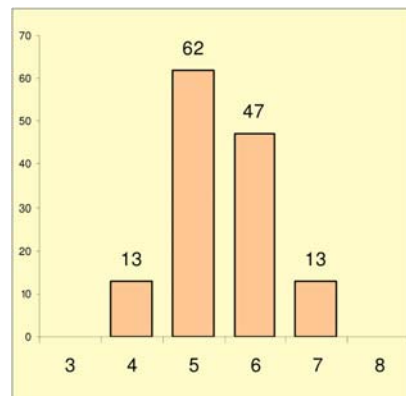
Lizdas gana tvirtas, storomis sienelėmis ir dugnu. Jo pagrindą sukrauna iš įvairių žolių stiebų, sausų medžių ir krūmų šakelių, šaknelių, plaušų. Vidinę lizdo dalį iškloja švelnesnėmis medžiagomis – žolių lapeliais, samanomis, nendrių šluotelėmis, augaliniais pūkais, žvėrių plaukais, kartais įmaišo paukščių plunksnų. Lizdų (n-20) vidutiniai matmenys: plotis 17,3, aukštis 6,3, gūžtos plotis 7,1, gylis 5,1 mm (Kurlavičius, 1991, n-18; V. Jusys, n-2). A. Navasaičio (1987)

Paprastosios medžarkės kiaušiniai lizde. Ventės ragas, 2020-06-06 © Vytautas Jusys

Paprastųjų medžarkių pirmojo kiaušinio sudėjimo datų (n-151) pasiskirstymas penkiadieniais (Aleknonis, 1987 (n-97), P. Kurlavičius, S. Paltanavičius, T. Ivanauskas (n-31), V. Jusys (n-15), G. Varnas (n-2), L. Jezerskas (n-2), V. Karpavičius (n-1), R. Giedraitis (n-1), V. ir J. Juškos (n-1).

Paprastųjų medžarkių dėties dydis (n-135) (Aleknonis, 1987 (n-66), P. Kurlavičius, S. Paltanavičius, T. Ivanauskas (n-35), V. Jusys (n-16), L. Jezerskas (n-10), V. Karpavičius (n-2), R. Giedraitis (n-2), V. ir J. Juškos (n-2), G. Varnas (n-2).

*Paprastųjų medšarkių jaunikliai lizde.
Ventės ragas, 2020-06-21 © Vytas Jūsys*

išmatuotų 20 lizdų matmenys: plotis 13–15, aukštis 7–10, gūžtos plotis 7–9, gylis 4–6 cm.

Per sezoną paprastosios medšarkės peri tik kartą. Pirmieji kiaušiniai sudedami dar gegužės mėn. pabaigoje. Kadangi dalis dėčių ar lizdų su nedideliais jaunikliais pražūsta, paprastosios medšarkės netoliese krauna naują lizdą ir deda pakartotinai, tad perėjimo sezonas gana ilgas. Anksčiausiai pirmas sudėtas kiaušinis rastas 1968-05-18, o vėliausiai – 1974-07-21 (Aleknonis, 1987).

Pilnoje dėtyje būna 4–7, dažniausiai (net 80 proc. visų dėčių) 5–6 kiaušiniai. Vidutinis dėties (n-135) dydis – 5,4 kiaušinio (Aleknonis, 1987, n-66; V. Jūsys, n-16; P. Kurlavičius, T. Ivanauskas, S. Paltanavičius, n-35; L. Jezerskas, n-10; R. Giedraitis, n-2; V. Karpavičius, n-2; V. ir R. Juškos, n-2; G. Varnas, n-1; K. Kibelis, n-1). Kiaušinių lukšto spalva pilkšva, išmarginta gelsvai rudais ar rusvai violetiškais taškeliais ir dėmelėmis, kurios susitelkusios lyg žiedeliu aplink bukąjį kiaušinio galą. Vidutiniai kiaušinių matmenys (n-212) 22,4 x 16,7 (19,0–25,2 x 14,7–18,9) mm (L. Jezerskas, n-49; V. Jūsys, n-45; Navasaitis, 1983, n-43; Kurlavičius, 1991, n-23; V. Karpavičius, n-19; Aleknonis, 1987, n-18; R. Giedraitis, n-15), svoris (n-55) – 3,43 (2,88–4,30) g (L. Jezerskas, n-50; Kurlavičius, 1991, n-5). Patelė deda kasdien po vieną kiaušinį ir perėti pradeda padėjusi priešpaskutinį kiaušinį. Peri 14–16 dienų. Patinas dažniausiai budi kur nors netoli lizdo ir tik retkarčiais pavaduoja perinčią patelę. Išsirite jaunikliai būna pliki ir akli. Lizdą, mai-

tinami abiejų poros narių, jaunikliai dar nemokėdami skraidyti apleidžia po 15–18 dienų, o pabaidyti iš jo pasišalina ir būdami 10 dienų amžiaus. Jaunikliai lizdo teritorijoje kartu su tėvais dar praleidžia 3–4 savaites ir vėliau išsiskirto. Vėliausiai lizdą palikęs jauniklis stebėtas rugpjūčio 21 d. (Aleknonis, 1987).

Beveik pusė visų lizdų būna sunaikinami. Iš A. Aleknonio stebėto 71 lizdo 30 buvo nesėkmingų. Varniniai paukščiai sunaikino 11, žinduoliai – 9, o žmogus – 2 lizdus. Vienas lizdas su jaunikliais iškrito, o 7 lizduose liko neperimi kiaušiniai atsimečius ar žuvus patelei (Aleknonis, 1987).

Mityba

Minta įvairiais didesniais vabzdžiais – vabalais, drugiais, laumžirgiais, žiogais ir kt., taip pat pasigauna smulkių varliagyvių, drięžų, smulkių paukščių dar neskraidančių ar silpnai skraidančių jauniklių. Dažnai tupia atviresnėje vietoje ir gaudo pro šalį praskrendančius vabzdžius. Didesnį grobį dažnai užsmeigia ant dygliuotų šakų spyglių. Nesuvirškinamas dalis atryja.

Literatūra

- Aleknonis A. 1987. *Paprastoji medšarkė. Laukų giesmininkai*, p. 31–32.
- Aleknonis A., Nedzinkas V. 1976. *Sparnuotųjų namai*, p. 106.
- Anders P., Tøttrup, Lykke Pedersen, Alejandro Onrubia, Raymond H. G. Klaassen and Kasper Thorup. 2017. Migration of red-backed shrikes from the Iberian Peninsula: optimal or sub-optimal detour? *Journal of Avian Biology*.
- Brazaitis A. 2006. *Paprastoji medšarkė. Lietuvos perinčių paukščių atlasas*, p. 196.
- Jūsys V., Mačiulis M., Mečionis R., Poškus A., Gražulevičius G., Petraitis A. 1999. *Klaipėdos krašto perinčių paukščių atlasas*.
- Kurlavičius P. 1991. Paprastoji medšarkė. Lietuvos fauna. *Paukščiai*, Nr. 2, p. 70–73.
- Kurlavičius P., Navasaitis A. 1974. Paprastoji medšarkė besikeičiančiame kraštovaizdyje. *Mūsų gamta*, Nr. 1, p. 18–19.
- Kurlavičius P., Raudonikis L. 2001. Lietuvos paukščių vietinių perinčių populiacijų gausa, 1999–2001. *Ciconia*, Nr. 9, p. 92–97.
- Navasaitis A. 1983. *Paprastoji medšarkė. Lietuvos miškų paukščiai*, p. 125.

LIEPOS MĖNESĮ VYKO RENGINYS „ŽALIA VARNA“

Laimonas ŠNIAUKŠTA, Gediminas PETKUS

Žalvarnis (*Coracias garrulus*) – vienas iš spalvingiausių ir gražiausių Lietuvos paukščių. Rūšis įtraukta į Lietuvos raudonąją knygą ir priklauso kategorijai 1 (E) – prie išnykimo ribos. Šių metų liepos 20 d. Druskininkų apylinkėse vyko tradicinis Lietuvos ornitologų draugijos organizuojamas renginys „Žalia varna“, skirtas visuomenės dėmesį į paukščių apsaugos problemas atkreipti, žalvarnių būklei Lietuvoje ir kitose šalyse aptarti, šioms nykstantiems paukščiams padėti.

Renginio dalyviai keliauja stebėti paukščių © Kęstutis Pleita

Jau septynioliktus metus iš eilės renginys vyko Druskininkų apylinkėse esančio Ašarėlio ež. pakrantėje po atviru dangumi, kur susirenka ne tik ornitologai, bet ir aktyvų laisvalaikį gamtoje mėgstantys žmonės bei šeimos. Kiekvienais metais organizatoriai skaičiuoja vis gausesnius atvykstančių būrius, šiais metais į renginį atvyko rekordiškai daug – virš 100 dalyvių. Gamtai, ypač paukščiams neabejingi žmonės pradeda rinktis jau renginio išvakarėse, penktadienį, įsikurdami stovyklavietėje Ašarėlio ež. pakrantėje.

Šeštadienį – pagrindinės renginio dienos ryte visiems susirinkusiems dalyviams LOD darbuotojai Laimonas Šniaukšta ir Gediminas Petkus pristatė dienos

ir vakaro programą, paskatino dalyvauti įdomiose veiklose – praktiniuose darbuose, paukščių stebėjimuose, žaidimuose, protmūšyje, pranešėjų pristatymuose ir net naktinių drugių gaudymo procese, kurį vedė entomologas Tomas Ūsaitis.

Po programos ir veiklų pristatymo vieni dalyviai pėsčiomis ar automobiliais išvyko į žalvarnių paiešką, kiti liko stovyklauti prie ežero. Tie stovyklautojai, kurie žygiavo būryje pėsčiomis stebėti paukščių, džiaugėsi retaisiais kukučiais, uldukais, grožėjosi žvitrū skėt-sakalio skrydžiu, klausėsi žaliųjų, juodųjų meletų klykavimo, bet renginio „žvaigždės“ žalvarnio taip lengvai nepamatė. Visgi šie paukščiai itin atsargūs ir kartu

Iškeltas naujas inkilas žalvarniams © Laimonas Šniaukšta

su jau lizdavietes palikusiais jaunikliais skraido Druskininkų apylinkėse ieškodami geriausių vietų maitinimuisi, kad sukauptų jėgų prieš rudeninę migraciją į žiemavietes Afrikoje.

Praktiniuose lauko darbuose renginio dalyviai tikrino anksčiau žalvarniams iškeltus inkilus, remontavo dar naudotinus, bet prastesnės būklės inkilus, ieškojo naujos potencialiai tinkančios žalvarniams vietos, kur ateityje bus keliama nauji inkilai ir montuojamos nuo plėšrūnų saugančios apsaugos.

Dienos metu taip pat vyko paukščių stebėjimo varžybos – turnyras „Žaibas“, kurio metu dalyviai keliaudami pėsčiomis turėjo užregistruoti kuo daugiau paukščių rūšių aplink stovyklavietę. Daugiausia – 54 rūšis užregistravo LOD narys Modestas Ružauskas.

Vakare sugrįžę po dienos veiklų renginio dalyviai susikirstė po du į komandas dalyvauti „Aštriausios akies“ varžybose. Stebėtojai su žiūronais per 3 minutes turėjo nuskaityti kuo daugiau žalvarnių žiedų iškabintose ant medžių kamienų žieduotų žalvarnių nuotraukose. Tokios rungtynės padeda suprasti, kaip būtų galima nuskaityti žiedą pamačius ant šakos ar

Žalvarnių paieška © Gediminas Petkus

elektros linijos laidų tupintį žalvarnį. Žinoma, kad paukštis nepasibaidytų, kad būtų galima stebėti iš gerokai toliau, labiau praverstų monoklis arba fotoaparatas su teleobjektyvu. Lietuvoje žalvarniai žieduojami spalviniais žiedais nuo 2010 metų. Spalviniai žiedai dedami ant dešinės kojos. Pirmieji žiedai buvo geltonos spalvos su juodu dviejų raidžių kodu, bet nuo 2017 m. naudojami balti žiedai su juodu dviejų raidžių kodu. Vyriausias perintęs žieduotas žalvarnis buvo užregistruotas 8 metų amžiaus, todėl dabar labiausiai tikėtina pamatyti žalvarnį, žieduotą baltu spalviniu žiedu.

Po aktyvios „Aštriausios akies“ rungties vyko protų mūšis, kurio metu komandos turėjo atsakyti į įvairiausių su paukščiais susijusių klausimų. Vėliau dalyviai buvo vaišinami vakariene, po kurios apdovano ti vykusią rungtį laimėtojai.

Saulėi nusileidus, kai buvo pakankamai tamsu rodyti pristatymo skaidres, dalyviai klausėsi Laimono Šniaukštos parengto pranešimo „Žalvarnių būklė Lietuvoje ir kitose šalyse“ ir Lietuvos zoologijos sodo (LZS) kartu su Lietuvos ornitologų draugija (LOD) pareng-

Rungčių dalyvių apdovanojimai prieš pristatymą apie žalvarnių būklę © Justina Kuliešė

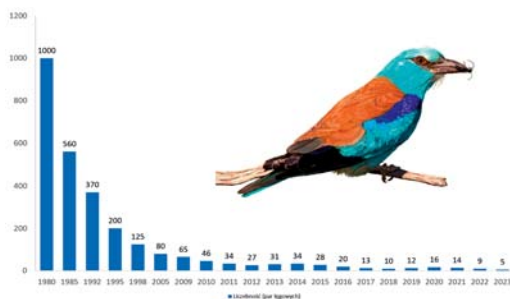
to pranešimo „Europinio žalvarnio (*Coracias garrulus*) būklės gerinimas Lietuvoje“ (pranešėjas LOD direktorius Liutauras Raudonikis). Po pranešimų entomologas Tomas Ūsaitis papasakojo apie naktinius drugius, parodė, kaip vilioja vabzdžius specialiomis priemonėmis – šviesos šaltiniais ar net drugiams kvepiančiais vyno masalais.

2023 m. lapkritį Varšuvoje vyko žalvarnių apsauga užsiimančių ornitologų iš Lenkijos, Lietuvos, Latvijos, Slovakijos, Vengrijos, Serbijos, Kroatijos, Slovėnijos, Juodkalnijos ir Rumunijos susitikimas, kurio metu pasidalyta informacija apie žalvarnių būklę bei vykdomus darbus minėtose šalyse. „Žalios varnos“ dalyviams buvo pristatyta susitikimo Varšuvoje metu pareiktos medžiagos santrauka, su kurią supažindiname ir žurnalo „Paukščiai“ skaitytojus.

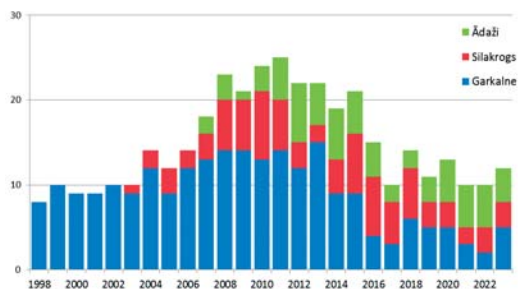
LENKIJA

Liūdnos žinios Lenkijoje, kur perinčių žalvarnių populiacija nuo 2010 iki 2023 m. sumažėjo nuo 46 iki 5 porų. Pietinė šalies populiacija sunyko ir šiuo metu Lenkijos žalvarniai peri tik šiaurės rytinėje dalyje

ties Lomžos regionu. Lenkijos ornitologai vykdė kelis projektus, skirtus žalvarnių tyrimui ir apsaugai. Vieno iš vykdytų tyrimų metu buvo lyginamos žalvarnių lizdavietės natūralioje aplinkoje (medžių uoksuose) ir užimtuose inkiluose. Šio tyrimo rezultatas parodė, kad inkiluose buvo didesnis vidutinis kiaušinių skaičius, taip pat vidutinis išsiritusių jauniklių skaičius ir vidutinis sėkmingai lizdavietę palikusių jauniklių skaičius. Tai parodo, kad tinkamai parinktas ir prižiūrimas inkilas padeda žalvarniams išauginti daugiau jauniklių. Lenkijos kolegos kelia inkilus, bando apsaugoti juos nuo plėšrūnų (tam naudoja terpentinę, kuriuo turi kartą per mėnesį ištepti medžio kamieno pagrindą), taip pat valo inkilus perėjimo sezonui pasibaigus ir papildomai maitina žalvarnius esant natūralaus maisto stygiui (šaltų ir lietingų orų metu). Maitinimas vykdomas specialiai įrengtose lesyklose: ant trikojo stovo pritvirtinta didelė plastikinė dėžė, į kurią įleidžiami svirpliai (*Gryllus assimilis*). Tokia lesykla pastatoma netoli lizdavietės ir, pasirodo, žalvarniai mielai vaišina si papildomai patiektu maistu. Tokia praktika planuojama taikyti ir Lietuvoje. Pirmieji bandymai buvo

Lenkijos žaľvarnių populiacijos kaita 1980–2023 m.
A. Górski, J. Krogulec duomenys

Latvijos žaľvarnių populiacijos kaita 1998–2023 m.
E. Račinskio duomenys

Lesykla žaľvarniams © Laimonas Šniaukšta

atlikti jau šiais metais. Pagaminta pirma eksperimentinė lesykla ir žaľvarniams pasiūlyti naminiai svirpliai (*Acheta domestica*). Kaip sekėsi maitinti žaľvarnius, papasakosime kituose straipsniuose. Paveiksle parodyta lesykla sukonstruota pagal Lenkijoje naudotą pavyzdį.

LATVIJA

Išsamų ir įdomų pristatymą apie žaľvarnius gavome iš Latvijos kolegos Edmundso Račinskio, kuris žaľvarnių apsauga Latvijoje užsiima nuo 1998 m., kai buvo užregistruotos 8 perinčios žaľvarnių poros. Keliami nauji inkilai ir taikomos apsaugos nuo plėšrūnų priemonės jau 2008 m. Latvijoje padėjo užregistruoti daugiau kaip 20 perinčių žaľvarnių porų. 2011 m. jau buvo žinomos 25 perinčios poros ir atrodė, kad dedamos pastangos tikrai duoda apčiuopiamus rezul-

tatus. Tačiau vėlesniais metais perinti populiacija palaipsniui ėmė mažėti. 2014 m. buvo užregistruota 19 perinčių porų ir tik 2015 m. skaičius vėl perkopė 20. 2017 m., matyt, dėl nepalankių sąlygų migracijos keliuose ir žiemavietėse, perinčių porų skaičius siekė tik 10 (toks buvo ir 2021 bei 2022 m.), kitais metais kiek padidėdavo, bet bendra tendencija nebėra tokia džiuginanti kaip kad darbų pradžioje. Šiais metais Latvijoje buvo užregistruota 11 perinčių porų (tiesa, ne visi perėjimai buvo sėkmingi).

Latvijoje, taip pat kaip ir Lietuvoje, žaľvarnių jaunikliai žieduojami spalviniais žiedais. Naudojami tos pačios spalvos žiedai, t. y. baltos spalvos su juodu dviejų raidžių kodu. Kad būtų galima lengviau atskirti, kurioje šalyje žieduotas žaľvarnis, bendru susitarimu latviai spalvinį žiedą deda ant paukščio kairės kojos, o Lietuvoje – ant dešinės. Žiedai padeda nustatyti perinčių žaľvarnių amžių. 2023 m. Latvijoje net 5 perintys paukščiai buvo antrų metų, 3 – trečių metų, po 2 – šeštų ir septintų metų. Kito amžiaus registruota po 1 individą. Vyriausias registruotas paukštis buvo devintų metų. Tai parodo, kiek svarbus populiacijai yra jaunų paukščių sugrįžimas.

Grėsmės žaľvarniams Latvijoje labai panašios kaip ir Lietuvoje: šalti ir lietingi orai, kurių metu nepakan-ka maisto jaunikliams išmaitinti, plėšrūnai, dėl kurių gali žūti ne tik jaunikliai, bet ir suaugę paukščiai, individų konkurencija (buvo registruotas atvejis, kai vienas žaľvarnis sunaikino kito žaľvarnio kiaušinius), perėjimo vietų kraštovaizdžio pokyčiai (užaugančios maitinimosi vietos, kirtimai, urbanizacija ir pan.) ir trikdymas perėjimo metu. Skirtingais metais grėsmės skiriasi ir gali būti mažai kontroliuojamos. Jei prie to pridėtume grėsmes migracijos keliuose ir žiemavietėse, populiacijos išlikimas labai sunkiai prognozuojamas.

VENGRIJA

Žinios iš Vengrijos žymiai pozityvesnės. Nors žalvarnių populiacija nyko kaip ir kitose Europos šalyse ir praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje perinti populiacija šalyje vertinama tik iki 300 porų, sėkmingas ornitologų darbas keliant inkilus žalvarniams (iškelta daugiau kaip 2000 inkilų) davė savo rezultatus. Žalvarnių populiacija Vengrijoje auga kiekvienais metais. Amžiaus pradžioje buvo skaičiuojama apie 500 perinčių porų, o paskutiniaisiais metais perinti populiacija vertinama net apie 2600 perinčių porų. Šis augimas vis dar tęsiasi, nes atliekant tinkamų vietovių modeliavimą yra kur plėstis. Tiesa, perinčios populiacijos teritorinė plėtra vyksta labai lėtai. Net ir esant tinkamiems perėti inkilams, vengrų specialistų preliminariais vertinimais, naujos teritorijos plečiasi apie kelis kilometrus per metus greičiu.

SERBIJA IR RUMUNIJA

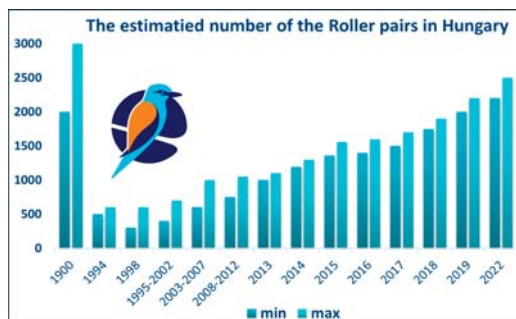
Tokios tendencijos džiugina vengrų kaimynus – Serbijos ir Rumunijos kolegas. Ten keliama inkilai davė panašius rezultatus. Pavyzdžiui, Serbijos šiaurinėje dalyje nuo 2008 m. buvo keliama inkilai, kuriuos sėkmingai užėmė žalvarniai. Projekto pradžioje serbai registravo 34 perinčias poras, 2010 m. – jau 66, 2012 – 112, 2018 – 252, o 2022 – net 426! Per keturiolika metų šios teritorijos populiacija išaugo daugiau nei 10 kartų. Tiesa, serbai pripažįsta, kad žalvarniai šiuo metu yra labai priklausomi nuo jų darbo, nes 90 % populiacijos peri inkiluose, todėl inkilai turi būti ne tik keliama, bet ir prižiūrimi, kad būtų išlaikytas pasiektas rezultatas.

SLOVAKIJA

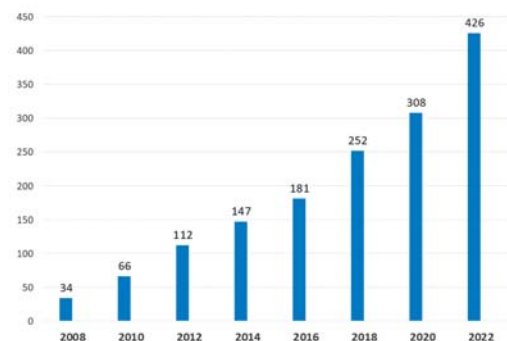
Įdomus rezultatas buvo pasiektas ir Slovakijoje. Šioje šalyje perintys žalvarniai nebuvo registruojami nuo 2010 m., bet šalies pietryčių Medzibodrožie regione, netoli Vengrijos sienos, buvo iškelta keletas inkilų, kuriuose 2020 m. apsigyveno 6 žalvarnių poros, 4 iš jų sėkmingai perėjo. 2021 m. taip pat perėjo 6 poros, o 2022 m. – jau 15! Spėjama, kad žalvarniai atkeliavo iš Vengrijos, nors šiaurinė perinti populiacija Vengrijoje yra už keliasdešimt kilometrų.

JUODKALNIJA

Panašią sėkmės istoriją papasakojo ir Juodkalnijos kolegos. Žinomos perinčios žalvarnių poros buvo registruojamos pačiuose šalies pietuose, piečiau Skadaro ežero. 2021 m. iškelus keletą inkilų teritorijoje šiauriau Skadaro ežero jau 2022 m. ten įsikūrė 2 žalvarnių

Vengrijos žalvarnių populiacijos kaita 1900–2022 m.
O. Kiss, B. Tokody duomenys

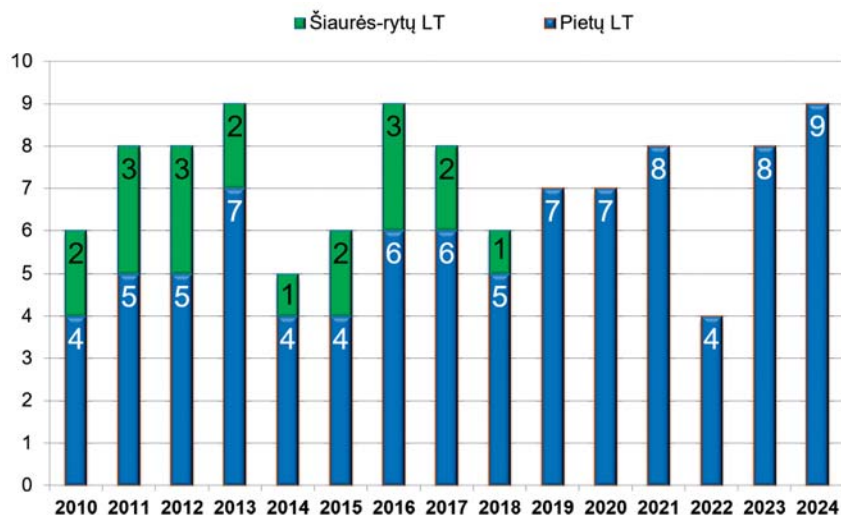

Šiaurės Serbijos žalvarnių populiacijos kaita 2008–2022 m.
S. Otto duomenys

poros, kurios sėkmingai perėjo, o 2023 m. ten apsigyveno jau 4 poros, išperėjusios 19 jauniklių.

Tokios sėkmės istorijos ir tam tikrų šalių žalvarnių populiacijų augimas ir džiugina, ir neramina. Neramina dėl to, kad žalvarnio būklė Europos mastu yra „nekelianti susirūpinimo“ (angl. *Least Concern*), bet tokį vertinimą sąlygoja kai kurių šalių netikslūs ar pasenę duomenys, pvz., remiantis oficialiais duomenimis, Rumunijos žalvarnių populiacija yra 4600–6500 porų, bet pats šios šalies atstovas pripažįsta, kad šie skaičiai nėra tikslūs ir nepagrįsti šalies mastu vykdytomis apskaitomis. Panaši situacija ir Kipre, kur oficialūs duomenys teigia, kad šalyje peri 1000–3000 žalvarnių porų (tai būtų daugiau nei visoje Vengrijoje), o kiek tikslūs Turkijos ar europinės Rusijos dalies žalvarnių populiacijos vertinimai, matyt, mažai kas gali pasakyti. Todėl žalvarnių apsauga užsiimančios kolegės teigia, kad šios rūšies būklė tikrai kelia susirūpinimą.

O kokia situacija Lietuvoje? Šie metai Lietuvos žalvarniams buvo gana sėkmingi – užregistruotos 9 perinčios poros. Visos perinčios poros aptiktos Druski-

Lietuvoje perinčių žalvarnių populiacijos kaita 2010–2024 m.

Žalvarnio jauniklis su GSM/GPS siųstuvu
© Laimonas Šniukšta

ninkų apylinkėse. Palyginimui: pernai registravome 8, o 2022 m. dėl nežinomų priežasčių Lietuvoje perėjo tik 4 poros (2010–2024 m. perinčių žalvarnių Lietuvoje kaitos tendencijos parodytos 10 pav.).

Tokie skaičiai rodo, kokia trapi mūsų žalvarnių populiacija ir kaip svarbu ją saugoti.

Šiomet išperėti 27 jaunikliai (3 inkiluose rasti 4 neišperėti kiaušiniai). Vados nebuvo didelės, nė vienoje lizdavietėje nebuvo daugiau kaip 4 jauniklių.

Šiais metais pirmą kartą Lietuvos istorijoje Lietuvos žalvarniui (vienam jaunikliui) buvo uždėtas GSM/GPS siųstuvus, siekiant stebėti, kiek laiko jauniklis praleidžia šalia lizdavietės ją palikęs, kurias maitinimosi vietas renkasi, kur eina migracijos kelias. Duomenis dar tik renkame, bet galime pasidžiaugti, kad jauniklis su siųstuvu liepos 12 d. sėkmingai paliko inkilą, 8 dienas laikėsi netoliese, o tada pradėjo kelionę. Pradiniai skrydžiai buvo artimi, net kartkartėmis sugrįždavo prie gimtojo inkilo. Vėliau netikėtai paliko Lietuvos teritoriją ir kelias dienas maitinosi Baltarusijos pasienyje, vėliau vėl grįžo į Lietuvą, bet rugpjūčio 11 d. ryžtingai pajudėjo pietų kryptimi, kirto Baltarusiją ir stabtelėjo šiaurės vakarų Ukrainoje, kitos dienos rytą pasiekė Ukrainos pietus ties Moldova, kur kiek pailsėjęs nuskrido Rumunijos kryptimi. Kaip sekėsi jaunajam žalvarniui, papasakosime kituose straipsniuose. Tikime, kad paukščiui pavyks įveikti visus kelionėje tykančius pavojus ir jis sėkmingai pavasarį sugrįš į Lietuvą.

© Vytautas Jusys

PRADĖTAS AMBICINGAS EUROPINIO ŽALVARNIO (*CORACIAS GARRULUS*) APSAUGAI SKIRTAS PENKERIŲ METŲ PROJEKTAS

Liutauras RAUDONIKIS

Trumpa projekto kortelė

Projekto finansavimas skirtas, remiantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2024 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. D1-207 „Dėl 2022–2030 metų Plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtros programos pažangos priemonės Nr. 02-001-06-08-01 „Išsaugoti biologinę įvairovę“ aprašo patvirtinimo“ ir remiantis pasirašyta trišale sutartimi tarp Lietuvos zoologijos sodo (toliau – LZS), Lietuvos ornitologų draugijos (toliau – LOD) ir Aplinkos projektų valdymo agentūros prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos dėl planuojamo vykdyti projekto „Europinio žalvarnio (*Coracias garrulus*) būklės gerinimas Lietuvoje“ (toliau – Projektas, 2024 m. liepos mėn. 5 d. Sutartis Nr. SUT-APVA-33(2024)).

Projekto pareiškėjas – Lietuvos zoologijos sodas.

Projekto trukmė – iki 2029 m. spalio mėn.

Bendras projekto biudžetas (visų projekto partnerių) – vienas milijonas eurų.

Projekto tikslai, uždaviniai ir koncepcija

Pagrindinis tikslas – sustabdyti rūšies nykimą projekto priemonėmis, siekiant pagerinti esamą rūšies būklę šalyje bei atkuriant jų populiacijas rūšies apsaugai išskirtose Paukščių apsaugai svarbiose teritorijose (toliau – PAST).

Tam numatyti papildomi tikslai:

- Pagerinti žalvarnių populiacijos būklę iškeliant jiems skirtus inkilus su apsaugomis nuo plėšrūnų, taip pat papildomai maitinant perinčius žalvarnius pateikiant papildomo maisto, tvarkant rūšiai svarbias buveines, taip pat nelaisvėje išveisiant ir perkelti į laisvę ne mažiau kaip 40 individų (išveistų individų perkėlimas ir adaptacija gamtoje).
- Atlikti laisvėje gyvenančių, taip pat išveistų ir paleistų į laivę žalvarnių stebėseną, veterinarinius, genetinius ir kitus tyrimus, siekiant įvertinti žalvarnių sveikatos, genetinę būklę, nustatyti Lietuvoje perinčių žalvarnių perskridimo kelius nuo veisimosi iki žiemojimo vietų, taip pat identifikuoti galimas grėsmes žalvarnių populiacijai Lietuvos teritorijoje.

© Kęstutis Jarmalavičius

• Informuoti ir šviesti visuomenę apie nykstantį europinį žalvarnį ir jo išsaugojimo svarbą.

Kodėl buvo reikalingas toks projektas?

• Europinis žalvarnis – sparčiausiai per paskutinius 50 metų nykstanti paukščių rūšis Lietuvoje. Europos Komisijai pateiktoje nacionalinėje ataskaitoje apie Lietuvos paukščių būklę 2012–2018 m. laikotarpiu žalvarnių būklė vertinta kaip bloga. Europinis žalvarnis prieš 50 metų perėjo didesnėje Lietuvos teritorijos dalyje. Šiuo metu perėjimo vietos žinomos tik Druskininkų sav.

• Žalvarnis yra įtrauktas į ES Paukščių direktyvos I priedą, t. y. jo apsaugai turi būti steigiamos specialios saugomos teritorijos. Rūšis taip pat įrašyta į Lietuvos raudonosios knygos sąrašus, kuriuose ji priskirta 1 (E) kategorijai – rūšims, atsidūrusioms ties išnykimo riba. Žalvarnių būklė Lietuvoje labai nepalanki, nustatytas didesnis kaip 90 % populiacijos sumažėjimas per kelis dešimtmečius. Pagal tarptautinius IUCN kriterijus rūšies būklė šalyje vertinama kaip kritinė, esant išnykimo pavojui (CR A2ac; C2a(i); D1).

• Lietuvos žalvarnių populiacija yra šiaurinėje rūšies arealo paplitimo dalyje, todėl mažai tikėtinas ženklesnis jos papildymas piečiau perinčiais individais.

Be to, visoje Europoje per paskutinius penkiolika metų sumažėjo apie 30 %, rūšies būklės blogėja kaimyninėse šalyse (Latvijoje, Lenkijoje, Baltarusijoje – pastarojoje galimai išnyko paskutiniais metais).

• Rūšies nykimą būtina stabdyti, vykdamas Lietuvos įsipareigojimus, įgyvendinant ES Paukščių direktyvos reikalavimus bei bioįvairovės strategiją iki 2030 m. ES Paukščių direktyva įpareigoja dėti visas įmanomas pastangas, siekiant atkurti išnykusias populiacijas rūšies apsaugai skirtose svarbiose teritorijose – Dainavo girioje, Labanoro girioje, Šimonių girioje ir Aukštaitijos nacionalinio parko vakarinėje dalyje.

• 2013 m Lietuvoje perinti populiacija vertinta 10–15 porų, o per pastaruosius penkerius metus randama ne daugiau kaip 10 porų. Remiantis LOD duomenimis, 2021 m. perėjo 8 poros, 2022 m. – tik 4, 2023 m. – vėl 8 poros, o 2024 m. – jau 9 poros. Taigi, rūšies nykimą pavyko bent trumpam sustabdyti dėl LOD ilgamečių pastangų, kurios apėmė rūšių būtinų saugių lizdaviečių tinklo formavimą ir perinčios populiacijos stebėseną, naujų perėjimo vietų paiešką. Šie darbai buvo vykdomi naudojant 2012 m. gautą prekybos tinklo IKI (UAB „Palink“) gana ribotos apimtys paramą, o didžiąją dalį darbų vykdė grupė savanorių lyderiaujančią draugijos nariams Laimonui Šniukštai ir Audriui Norkūnui. Pasiiekti rezultatai parodė, kad, nepaisant grėsmių migracijos kelyje ir žiemojimo vietose, taikant aktyvias rūšies apsaugos priemones, galima ne tik sustabdyti rūšies nykimą šalyje, bet ir pagerinti būklę.

• Remiantis preliminariais stebėjimais, dabartinės veisimosi vietose šalyje stebimi ir pavieniai nesiveisiantys individai – galimai nesudarę poros ar netekę užimtos perėjimo vietos (uokso ar inkilo). Tačiau tai parodo, kad laukinėje aplinkoje yra veistis galinčių paukščių stygius, neleidžiantis kai kuriems individams sudaryti palikuonių sulaukiančias poras.

• Šiuo metu veisimosi metu aptinkamų žalvarnių populiaciją sudaro per mažas individų skaičius, kad būtų galima tikėtis spartesnio jos gausėjimo net ir įgyvendinant visas įmanomas rūšies apsaugos priemones. Šią situaciją galima gerinti tik į laisvę išleidžiant nelaisvėje išveistus individus, juos adaptuojant gyventi laisvės sąlygomis.

• Paukščių veisimo praktiką turi ne vienas Europos zoologijos sodas. Juose laikomas nemažas europinio žalvarnio individų skaičius, sudarant galimybę Lietuvos zoologijos sodui įsigyti veisimui nelaisvėje būtinus individus.

Kokie numatomi rūšies apsaugos darbai, veiklos?

Projekte numatyta daugybė darbų, skirtų europinio žalvarnio apsaugai. Juos galima suskirstyti į tris kategorijas:

- Laukinės populiacijos apsaugai numatytos veiklos, skirtos tiek populiacijos individų sąlygoms, tiek jų buveinių būklei gerinti. Tam numatyta aktyvi rūšies apsauga – tinkamų inkilų iškelimas ir jų nuolatinė priežiūra, papildomas perinčių paukščių maitinimas esant nepalankioms oro sąlygoms, apsauga nuo plėšrūnų, buveinių tvarkymas. Didžiąją šių veiklų dalį, susijusių su darbais lauko sąlygomis, vykdys LOD, talkindys LZS – papildomai maitins perinčius paukščius, vykdys veterinarinius bei genetinius tyrimus ir t. t.

- Nelaisvėje gyvenančios ir palikuonis išauginančios populiacijos suformavimas bei palaikymas. Už šią veiklą yra atsakingas LZS, LOD specialistai tik konsultuos zoologijos sodo specialistus. Tam numatytas būtinos infrastruktūros įrengimas – specialių žiemos voljerų statyba, nelaisvėje laikomų individų įsigijimas, kad būtų suformuota perinčių paukščių grupė, taip pat nuolatinė įsigytų žalvarnių priežiūra, siekiant jų sėkmingo veisimosi, derinant šį laikotarpį su gamtoje gyvenančių žalvarnių fenologijos laikotarpiais. Planuojama ir paliktų dėčių ar silpnų laukinių jauniklių (kuriems gresia žūtį) laikina globa Lietuvos zoologijos sode ir tolimesnė jų priežiūra bei paleidimas į gamtą.

- Nelaisvėje išaugintų jauniklių paleidimas gyventi laisvėje, tinkamai juos tam adaptuojant. Tai bus bendra LOD ir LZS veikla, kurią planuojama įgyvendinti pirmą kartą rūšies tyrimų ir apsaugos istorijoje. Todėl laukia nemažai iššūkių ir nežinomųjų, kuriuos tikimės įveikti, atsižvelgdami į žinomą rūšies bruožą, kad inkilus palikę jaunikliai fiksuoja aplinką, į kurią vėliau grįžta perėti (angl. *homing*). LOD daugiau nei per 10 metų sukaupė žiedavimo rezultatai rodo, kad jau kitais metais dalis žalvarnių grįžta į veisimosi vietas ir sulaukia palikuonių, nors literatūroje buvo nurodoma, jog rūšis pradeda perėti tik metais vėliau.

Projekto veikloms įgyvendinti projekto pradžioje numatytas žalvarnio apsaugos plano su veisimo programa parengimas.

Lesykla žalvarniams © Laimonas Šniaukšta

Svarbi veikla yra žalvarnių stebėseną, kuri numatyta esamose perėjimo vietose ir jų apsaugai įsteigtoje PAST, tam naudojant ir naujausias technologines priemones – GSM siųstuvus, kurie suteiks daug naujos informacijos apie paukščių perskridimus, pradedant veisimosi vietomis, migracijos keliais ir žiemojimo vietomis. Stebėsenos rezultatai parodys ir įgyvendinamų priemonių efektyvumą.

Detalus ir nuoseklus projekto darbas leis tiksliau nustatyti rūšiai kylančias grėsmes ir rizikas.

Projekte numatytas ir rūšies specialistų bei atsakingų institucijų, vietos bendruomenių, kitų suinteresuotų atstovų bendradarbiavimas, dalijimasis patirtimi, įtraukiant užsienio šalių specialistus, rengiant mokslines publikacijas, vykdant viešinimo, edukacines veiklas. Pradėję projekto veiklas planuojame nuolat informuoti apie jų eigą, pasiektus rezultatus ir kitas naujienas.

Projekto partneriai:

LIETUVOS
ZOOLOGIJOS
SODAS

apva

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos
Aplinkos projektų valdymo agentūra

Finansuoja
Europos Sąjunga

2020-11-29 Prancūzijoje.
Žieduotas 2020-05-31 Luodžio ež., Zarasų r. © François Leclerc

APIE LIETUVOS DIDŽIUOSIUS BALTUOSIUS GARNIUS PAGAL JŲ ŽIEDAVIMO DUOMENIS

Ričardas PATAPAVIČIUS

Lietuvoje didysis baltasis garnys (*Ardea alba*) pirmą kartą aptiktas Žuvinto rezervate 1953-05-28. Vėliau iki 1995 m. ne vieną kartą (tačiau ne kasmet) pavieniai paukščiai ir mažos jų grupelės buvo pastebėtos įvairiose šalies vietose. Vėliau šie paukščiai aptinkami vis dažniau, gausiau ir kasmet. Todėl nuo 1995 m. iki tol buvęs šių paukščių statusas „užklystantis“ pakeistas į „įprastas migruojantis“. Perintys pirmą kartą aptikti 2005 m., kai Elektrėnų vandens saugyklos saloje pilkųjų garnių kolonijoje buvo aptiktos dvi ar trys perinčios poros. Šiuo metu žinoma jau ne mažiau kaip keliolika šių paukščių kolonijų įvairiose Lietuvos vietose. 2018 m. didžiųjų baltųjų garnių dar neskraidantys jaunikliai Lietuvoje pradėti žieduoti. Šiame straipsnyje pateikiama tai, kas iki šiol sužinota pagal jų žiedavimo duomenis.

ŽIEDAVIMAS

Lietuvoje pirmieji du didieji baltieji garniai buvo sužieduoti Ventės rago ornitologinės stoties darbuotojo Vytauto Eigirdo 2016-10-31 ir 2016-11-01 Ventės rago Šilutės r. 2017 m. septyni dar neskraidantys jaunikliai Daivos ir Dariaus Norkūnų sužieduoti Alaušo ež., Utenos r., šių paukščių kolonijoje. Visi jie buvo paženklinėti tik standartiniais metaliniais žiedais (toliau – metaliniai žiedai).

Jau minėtiems D. ir D. Norkūnams išsakius pasiūlymą šiuos paukščius ženklinti ir spalviniais (plastiko) žiedais (toliau – spalviniai žiedai), tokie žiedai (balti su keturiais juose įrašytais simboliais, kurių pirmasis visada yra raidė „P“, o trys likusieji – vien tik skaitmenys ar skaitmenų ir raidžių kombinacijos) buvo pagaminti ir 2018 m. toje pačioje kolonijoje jais (savaime suprantama, ir metaliniais žiedais) paženklinėti 149, o tik metaliniais žiedais – 23 didieji baltieji garniai. Tais pačiais metais Gedimino

Alaušo ež., Utenos r., 2020-06-02 žieduoti jaunikliai lizde © Daiva ir Darius Norkūnai

1 lentelė. Skirtingose Lietuvos vietose kasmet 2017–2022 m. sužieduotų dar neskraidančių didžiųjų baltųjų garnių jauniklių skaičius (N – nežieduota, *tik metaliniais žiedais, **ir plastikiniais žiedais).

Vieta \ metai	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2017–22
Alaušo ež., Utenos r.	7*	23*149**	9*220**	45*215**	56*306**	4*274**	144*1164**
Luodžio ež., Zarasų r.	N	N	10*198**	12 / 202	N	N	22*400**
Papiškiai, Šakių r.	N	12*20**	N	N	N	N	12*20**
Rusnės žuv. tvenk., Šilutės r.	N	N	N	13*72**	3*13**	2*38**	18*123**
IŠ VISO	7*	35*169*	19*418**	70*489**	59*319**	6*312**	196*1707**
IŠ VISO (individue)	7	204	437	559	378	318	1903

Eigirdo ir Antano Petraškos 32 paukščiai – iš jų 20 ir spalviniais žiedais bei 12 vien tik metaliniais žiedais – paženklinoti ir nedidelėje jų kolonijoje Papiškėse, Šakių r.

Vėliau Alaušo ež. didieji baltieji garniai 2019–2022 m. laikotarpiu žieduoti kiekvienais metais. 2019–2020 m. jie taip pat žieduoti Luodžio ež., Zarasų r., o 2020–2022 m. – ir Rusnės žuvininkystės tvenkiniuose Šilutės r. Iš viso 2017–2022 m. laikotarpiu Lietuvoje sužieduoti 1 903 dar neskraidantys didžiųjų baltųjų garnių jaunikliai, iš kurių 196 paženklinoti tik metaliniais žiedais, o 1 707 – ir spalviniais žiedais. Visi šie paukščiai žieduojant buvo dar neskraidantys jaunikliai. Kiekvie-

nais metais skirtingose vietose sužieduotų dar neskraidančių jauniklių skaičius, atskirai vien metaliniais ir spalviniais žiedais, pateikiamas 1 lentelėje. Iki 2022 m. pabaigos sužieduoti tik šeši suaugę (gebantys laisvai skristi) paukščiai, iš kurių keturi paženklinoti ir spalviniais žiedais. Todėl beveik visi čia pateikiami duomenys yra apie Lietuvoje žieduotus tik dar neskraidančius didžiųjų baltųjų garnių jauniklius.

ŽIEDUOTŲ INDIVIDŲ APTIKIMAI

Šioje apžvalgoje panaudota visa iki 2024-06-30 Lietuvos paukščių žiedavimo centre gauta informaci-

2 lentelė. Lietuvoje žieduotų didžiųjų baltųjų garnių aptikimų skaičius pagal valstybes ir mėnesius. *Toje valstybėje aptiktų individų skaičius. BY – Baltarusija, BL – Belgija, CZ – Čekija, DE – Vokietija, DK – Danija, ES – Ispanija, ET – Estija, FR – Prancūzija, GB – Jungtinės Karalystė, LI – Lietuva, LV – Latvija, NL – Nyderlandai, PL – Lenkija, RU – Rusija, SF – Suomija, SK – Slovakija, SV – Švedija.

Valst.\mėn.	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	01–12	*
BY	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	2
BL	1	7	1	4	2	1	2	1	5	7	2	3	36	12
CZ	1	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0	5	5
DE	23	20	8	4	0	1	0	9	22	36	19	26	168	113
DK	1	0	2	1	0	0	0	0	5	2	1	0	12	6
ES	0	0	0	0	4	0	1	0	0	3	0	0	8	3
ET	0	0	0	1	0	0	1	2	1	1	0	0	6	6
FR	3	3	8	3	2	0	0	2	2	6	26	10	65	18
GB	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	4	1	8	2
LI	3	1	1	6	9	1	5	6	3	3	3	1	42	38
LV	0	0	0	0	1	1	1	4	5	0	0	0	12	12
NL	17	14	6	3	1	0	0	1	13	28	18	19	120	47
PL	2	3	1	2	0	0	0	5	7	23	14	1	58	35
RU	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1
SF	0	0	0	0	1	1	2	2	4	0	0	2	12	8
SK	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
SV	0	0	3	3	1	1	0	4	5	4	0	0	21	13
IŠ VISO	51	48	32	28	22	6	13	37	75	115	88	63	578	275

ja apie Lietuvoje žieduotų didžiųjų baltųjų garnių aptikimus. Iš viso gauti pranešimai apie 275 aptiktus individus (14,4 proc.) – iš visų 1 905 sužieduotų. Iš 198 tik metaliniais žiedais paženklintų individų gauta informacija tik apie 2 (1,0 proc.) aptikimą, o iš 1 707 ir spalviniais žiedais paženklintų individų gauta informacija net apie 273 (16,6 proc.) aptikimus.

Iš visų 275 aptiktų individų tik 14 (5,1 proc.) buvo aptikti negyvi arba traumuoti, o 261 (94,9 proc.) – gyvi ir, tikėtina, sveiki juos identifikavus gamtoje arba nuotraukose pagal spalvinio žiedo kodą. Tai, kad net 16,6 proc. visų spalviniais žiedais paženklintų individų aptikti juos identifikavus pagal spalvinius žiedus, įvertinus šių paukščių ekologijos ir elgesio ypatybes, yra labai geras rezultatas. Pradedant šį projektą tokio net nesitikėta.

Iš viso gauta informacija apie 578 didžiųjų baltųjų garnių aptikimo atvejus (kai kurie jų aptikti keli ar keliolika kartų, vienas – net 26 kartus) 17 Europos valstybių. Aptikimų skaičius pagal valstybes, kuriose

jie buvo aptikti, ir pagal mėnesį, kada aptikti, bei kiekvienoje valstybėje aptiktų individų skaičius pateikiamas 2 lentelėje.

Visiškai suprantama, kad daugiausia aptikimų fiksuojama pirmaisiais paukščio gyvenimo metais. Vėliau aptikimų sumažėja, nes daug individų neišgyvena, mat pirmaisiais gyvenimo metais, ypač per pirmuosius mėnesius, jų žūsta daugiausia.

Per penkerius pirmuosius po žiedavimo metus (laikotarpis nuo žiedavimo datos iki metų po žiedavimo birželio 30 d.) gauta informacija net apie 180 individų pirmąjį aptikimą. Per penkerius antruosius po žiedavimo metus (laikotarpis nuo metų po žiedavimo liepos 1 d. iki kitų metų birželio 30 d.; taip pat skaičiuojami ir tretieji, ketvirtieji, ... po žiedavimo metai) gauta informacija apie 51 individo pirmąjį aptikimą (skaičiuojami tik individai, kurie nebuvo aptikti per ankstesnius (šiuo atveju pirmuosius) metus po žiedavimo). Su kiekvienais kitais metais pirmą kartą aptiktų individų skaičius kasmet mažėja, bet dar ne vienus

metus aptinkama kiekvienais metais. Šiuos skaičius palyginti tarpusavyje kol kas problemiška dėl skirtingo ir nedidelio po žiedavimo praėjusių metų skaičiaus (nuo 4 iki tik 1) (3 lentelė).

Atskirais metais ir spalviniais žiedais paženklintų didžiųjų baltųjų ganių pirmųjų aptikimų skaičius pirmaisiais po žiedavimo metais buvo nuo 7,7 iki 14,7 (vidurkis 11,1) proc. žieduotų individų. Antraisiais po žiedavimo metais tie skaičiai buvo nuo 1,2 iki 5,6 (vidurkis 3,3) proc. Šie laikotarpiai tarpusavyje palyginami, nes abu apima vienodos trukmės, t. y. penkerių metų, laikotarpį po žiedavimo. Iš viso per šešerius metus po žiedavimo (žieduoti 2018 m.) aptikti 39 (23,1 proc.) individai. Per penkerius metus po žiedavimo (žieduoti 2019 m.) aptiktas 61 (14,6 proc.) individas (4 lentelė). Lentelėje pateikiamas ir per ketverius, trejus ir dvejus metus po žiedavimo pirmą kartą aptiktų individų skaičius.

Lentelėje pateikiamas ir trečiaisiais–šeštaisiais po žiedavimo metais pirmą kartą aptiktų individų skaičius bei nuo antrųjų po žiedavimo metų kasmet ne pirmą kartą aptiktų individų (tų, kurie pirmą kartą

3 lentelė. Lietuvoje žieduotų didžiųjų baltųjų ganių pirmųjų aptikimų skaičius priklausomai nuo po jų žiedavimo praėjusių metų skaičiaus

Metų (m.) skaičius	aptikta individų	% nuo visų aptiktų
Per 1-us m. (iš viso 5 m.)	180	65,4%
Per 2-us m. (iš viso 5 m.)	51	18,6%
Per 3-us m. (iš viso 4 m.)	26	9,5%
Per 4-us m. (iš viso 3 m.)	10	3,6%
Per 5-us m. (iš viso 2 m.)	6	2,2%
Per 6-us m. (iš viso 1 m.)	2	0,7%
IŠ VISO:	275	100,0%

buvo aptikti kažkuriais metais anksčiau) skaičius. Iš viso bent vieną kartą aptiktų individų buvo 273. Iš jų 77 aptikti daugiau nei vieną kartą skirtingais metais.

Suprantama, per trumpesnę laikotarpį aptiktų individų skaičius yra mažesnis, bet kažkiek jų ir net pirmą kartą tikrai vis dar bus aptinkami ir ateityje (nors kiekvienais metais vis mažiau), tikėtina, net 10–12 ar dar vėlesniais po žiedavimo metais. Galutiniai duo-

2020-09-03 Tauragės r.
Žieduotas 2020-05-29 Rusnės žuv. tvenk., Šilutės r.
© Tomas Kalašinskas

2022-09-21 Nyderlanduose.
Žieduotas 2019-05-25 Alaušo ež., Utenos r.
© Robert Wagter

4 lentelė. Lietuvoje (ir) spalviniais žiedais paženklintų, ir atskirais metais po žiedavimo aptiktų didžiųjų baltųjų garnių individų skaičius. *Tuo laikotarpiu pirmą kartą aptiktų individų skaičius. **Tuo laikotarpiu aptiktų individų, kurie bent kartą buvo aptikti ir ankstesniu (-iais) laikotarpiu (-iais), skaičius. Procentais išreikštas atskirais laikotarpiais pirmą kartą aptiktų individų skaičius nuo visų tais metais sužieduotų.

Metai	Sužieduotų skaičius	Aptikimai pagal metus po žiedavimo (nuo 07-01 iki kitų metų 06-30)						IŠ VISO
		2018–19	2019–20	2020–21	2021–22	2022–23	2023–24	
2018	169	23*	7*3**	3*5**	1*3**	3*5**	2*	39*16**
		13,6%	4,1%	1,8%	0,6%	1,8%	1,2%	23,1%
2019	418		32*	11*5**	9*4**	6*2**	3*6**	61*17**
			7,7%	2,6%	2,2%	1,4%	0,7%	14,6%
2020	489			44*	6*9**	8*9**	3*5**	61*23**
				9,0%	1,2%	1,6%	0,6%	12,5%
2021	319				46*	18*11**	5*6**	69*17**
					14,4%	5,6%	1,6%	21,6%
2022	312					34*	9*4**	43*4**
						10,9%	2,9%	13,8%
2018–22	1707	23*	39*3**	58*10*	62*16**	69*27**	22*21**	273*77**

2018-10-18 Vokietijoje.
Žieduotas 2018-06-02 Alaušo ež., Utenos r.
© Winfried Nachtigall

menys apie žieduotų paukščių aptikimus gaunami tik, atsižvelgiant į paukščių rūšį, praėjus 10–15 ar daugiau metų po žiedavimo. Žinoma, pavienių aptikimų fiksuojama ir vėliau. Tai yra specifinė paukščių žiedavimo duomenų ypatybė.

Nors visi didieji baltieji garniai buvo sužieduoti keturiose kolonijose ir kiekvienoje labai nevienodas jų skaičius, palyginus atskirose kolonijose žieduotų individų aptikimus įsitikinta, kad tarp jų bent kiek ryškesnių skirtumų nėra, todėl visi aptikimai apibendrinami kaip viena visuma.

APTIKIMAI PAGAL LAIKOTARPIUS

Aptikimai pirmaisiais metais po žiedavimo liepos–rugsėjo mėn.

Kaip jau minėta anksčiau, Lietuvoje žieduoti tik dar nesukradantys didžiųjų baltųjų garnių jaunikliai. Todėl jų aptikimai pagal metus (ciklus) po žiedavimo gali būti vadinami ir aptikimais pagal jų amžiaus metus, nes šiuo atveju tai sutampa.

Liepos mėn. žinomi tik 5 individų aptikimai. Trys iš jų aptikti Lietuvoje 10, 53 ir 129 km atstumu nuo žiedavimo vietos. Dar du aptikti jau ne Lietuvoje – Estijoje (atstumas nuo žiedavimo iki aptikimo vietos

2022-11-03 Vokietijoje. Žieduotas 2021-05-30 Alaušo ež., Utenos r. © Manfred Höfer

(toliau – tik kilometrų skaičius) 295 km, kryptis nuo žiedavimo vietos į aptikimo vietą arba azimutas (toliau – tik laipsniai (°) 345° ir Leningrado sr. Rusijoje (540 km, 32°).

Rugpjūčio mėn. užfiksuota jau žymiai daugiau aptikimų – 16 individų. Trys jų aptikti Lietuvoje (71, 71 ir 98 km) ir 13 ne Lietuvoje – Baltarusijoje (1), Estijoje (2), Latvijoje (4), Lenkijoje (1), Suomijoje (1), Švedijoje (1) ir Vokietijoje (3). Toliausi aptikimai Vokietijoje (1082, 1002 ir 983 km, atitinkamai, 262°, 256° ir 254°). Šie trys aptikimai ir vienas aptikimas Lenkijoje iš 13 aptikimų ne Lietuvoje, be abejonės, jau yra žiemaviečių kryptimi.

Rugsėjo mėn. užfiksuota dar daugiau aptikimų – 22 individų. Du jų aptikti Lietuvoje (97 ir 111 km) ir 20 ne Lietuvoje – Belgijoje (2), Danijoje (1), Latvijoje (1), Lenkijoje (2), Nyderlanduose (2), Prancūzijoje (1), Suomijoje (1), Švedijoje (1), Vokietijoje (9). Toliausi aptikimai Prancūzijoje (1804 km, 245°), Belgijoje (1491 km, 251°) ir Nyderlanduose (1475 km, 253°). Aptikimų žiemaviečių kryptimi jau ženkliai daugiau nei rugpjūčio mėn. – net 17 iš 20 ne Lietuvoje.

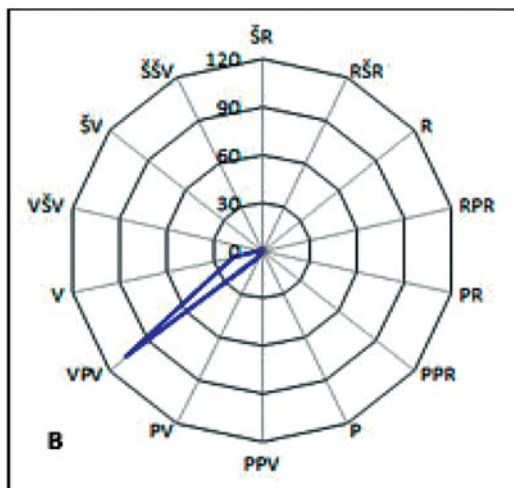
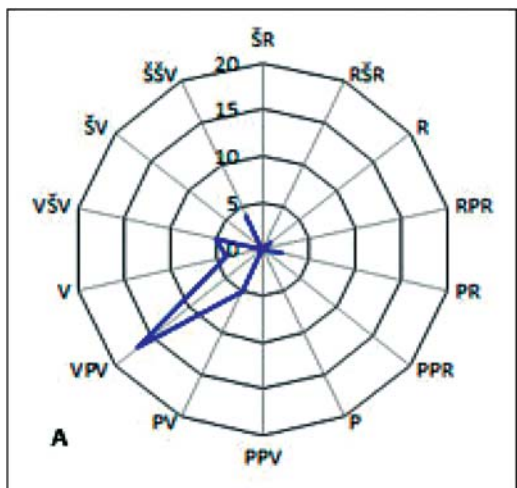
Aptikimai šių trijų mėn. laikotarpiu ne žiemaviečių kryptimi (Baltarusijoje, Estijoje, Latvijoje, Suomi-

joje, Švedijoje) indikuoja pirmamečių didžiųjų baltųjų garnių priešmigracines klajones, kai paukščiai pasklinda įvairiomis kryptimis nuo išperėjimo vietos. Tai įrodo jau minėtas aptikimas Rusijoje, taip pat aptikimai Suomijoje (609 ir 537 km, 9° ir 303°), Švedijoje (690 ir 629 km, 297° ir 303°) ir Estijoje (436 ir 431 km, 341° ir 4°), taip pat aptikimai Latvijoje ir Baltarusijoje.

Nepaisant priešmigracinių klajonių ne žiemaviečių kryptimi, jau šiuo laikotarpiu vakarų–pietvakarių kryptis yra vyraujanti. Visų aptikimų kryptys ir aptiktų tomis kryptimis skaičius parodytas 1 pav. A dalyje. Akivaizdu, kad nemažai paukščių šiuo laikotarpiu patraukia žiemaviečių kryptimi, o toliausias aptikimas užfiksuotas Prancūzijoje (1804 km, 245°) rugsėjo 22 d.

Aptikimai pirmaisiais metais po žiedavimo spalio–vasario mėn.

Šiuo laikotarpiu 6 individai (6 aptikimai) buvo aptikti Lietuvoje – du spalio mėn. ir po vieną lapkričio, gruodžio, sausio ir vasario mėn. 125–246 km atstumu nuo žiedavimo vietos. Vasario mėn. aptiktas individas buvo negyvas. Gal nugaišo nuo išsekimo, bet gal ir dėl kitos priežasties – apie tai nepranešta.

1 pav. Lietuvoje žieduotų didžiųjų baltųjų garnių aptikimai pirmaisiais jų amžiaus metais pagal aptiktų individų skaičių ir kryptį nuo žiedavimo į aptikimo vietą (azimutą). A – aptikimai liepos–rugsėjo mėn., B – aptikimai spalio–vasario mėn.

Vienas spalio 10 d. aptiktas Estijoje (364 km, 28°) ir vienas gruodžio 13 ir 21 d. aptiktas Suomijoje (524 km, 340°), t. y. į šiaurę–šiaurės rytus ir į šiaurę–šiaurės vakarus nuo žiedavimo vietos. Dar trijų individų trys

aptikimai Švedijoje spalio mėn. (701–723 km, 275–303°). Aptiktų individų / aptikimų skaičius Vokietijoje 53 / 63, Nyderlanduose – 40 / 57, Lenkijoje – 12 / 17, Prancūzijoje – 10 / 17, Belgijoje – 10 / 13,

2019-12-21 Suomijoje.
Žieduotas 2018-06-02 Alaušo ež., Utenos r.
© Tom Holmen

2024-04-03 Estijoje. Šis paukštis nuo 2022-12-17 iki 2023-01-06 3 kartus aptiktas ir Vokietijoje. Žieduotas 2018-06-02 Alaušo ež., Utenos r. © Nežinomas

2 pav. Didžiųjų baltųjų garnių aptikimai pirmaisiais jų gyvenimo metais. Raudona spalva pažymėti aptikimų liepos, rugpjūčio ir rugsėjo mėn. geografinių koordinatinių vidurkių atitinkantys taškai. Juoda spalva pažymėtos aptikimų ($n = 119$) spalio–vasario mėn. vietos.

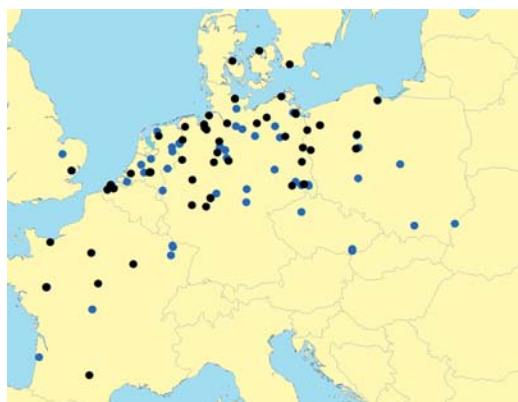
Danijoje – 2 / 2, Ispanijoje – 1 / 3, Jungtinėje Karalystėje – 1 / 3. Iš viso 140 individų 187 aptikimai. Toliausias aptikimas Ispanijoje (1769 km, 232°) spalio 13 d. Pagal mėn. aptiktų individų / aptikimų skaičius yra toks: spalio – 52 / 70, lapkritis – 28 / 39, gruodis – 25 / 34, sausis – 18 / 22, vasaris – 17 / 22 (iš viso 140 / 187).

Atlikus pirminę aptikimo vietų geografinių koordinatinių analizę atskirais aptikimo mėn. paaiškėjo, kad reikšmingų skirtumų nėra. Aptikimų vietų geografinių koordinatinių vidurkių atskirais mėn. aptiktų individų yra Žemutinės Saksonijos ir Šiaurės Reino-Vestfalijos žemių Vokietijoje sandūroje, santykinai nedidėje teritorijoje, kuri vakarų ir rytų kryptimi driekiasi apie 190 km, o šiaurės ir pietų kryptimi – apie 90 km. Todėl galima teigti, kad bent absoliuti dauguma pirmamečių didžiųjų baltųjų garnių aptikimų jau nuo spalio mėn. gali būti įvardijami kaip aptikimai žiemavietėse. Tai patvirtina ir pakartotiniai tų pačių individų aptikimai tiksliai tose pačiose arba labai artimose vietose vėlesniais mėn. (gruodžio, sausio, vasario) po aptikimų spalio mėn.

Visi šio laikotarpio aptikimai, neskaitant aptikimų Lietuvoje ir šiauriau žiedavimo vietos, yra labai siaura vakarų ir pietvakarių kryptimi, t. y. ta pačia kryptimi, kuri išryškėja jau liepos–rugsėjo mėn. (1 pav. B dalis). Visų šios amžiaus grupės paukščių aptikimų spalio–vasario mėn. vietos ir aptikimų vietų atskirai liepos, rugpjūčio ir rugsėjo mėn. geografinių koordinatinių vidurkių atitinkantys taškai žemėlapyje parodyti 2 pav.

3 pav. Didžiųjų baltųjų garnių aptikimų vietos (be aptikimų Lietuvoje) pirmaisiais jų gyvenimo metais (antraisiais kalendoriniais metais). Mėlyna spalva – aptikimai kovo mėn. ($n = 14$), juoda spalva – aptikimai balandžio mėn. ($n = 13$), žalia spalva – aptikimai gegužės mėn. ($n = 6$), raudona spalva – aptikimai birželio mėn. ($n = 4$).

4 pav. Didžiųjų baltųjų garnių aptikimų vietos (be aptikimų Lietuvoje) (spalio–vasario mėn. antraisiais jų gyvenimo metais dvejų kalendorinių metų spalio–gruodžio mėn. ir trejų kalendorinių metų sausio–vasario mėn. ($n = 69$)) – juoda spalva, aptikimai per tą patį laikotarpį (spalio–vasario mėn. ($n = 60$)) visų vyresnių individų – mėlyna spalva.

Pastabos dėl 2, 3 ir 4 pav., kuriuose pateikiami paukščių aptikimo vietų žemėlapiai. 1) Žemėlapiuose nemažai atvejų, kai skirtingi paukščiai buvo stebėti toje pačioje arba labai artimose vietose, todėl neretai viena žymė žemėlapyje reiškia ir daugiau nei vieno individo aptikimą. 2) Jeigu per kalendorinį mėnesį toje pačioje arba labai artimose vietose (iki 5 km atstumu) tas pats individas stebėtas daugiau nei vieną kartą, tai vertinamas tik vienas to individo aptikimas toje vietoje.

Vokietijoje žiemojantys didieji baltieji garniai © Matthias Haupt

2023-03-09 Vokietijoje.

Žieduotas 2021-05-30 Alaušo ež., Utenos r.

© Meinolf Ottensmann

Aptikimai pirmaisiais metais po žiedavimo kovo–birželio mėn.

Šiuo laikotarpiu Lietuvoje aptikta 10 paukščių (kovo mėn. 1, balandžio mėn. 2, gegužės mėn. 7). Galima spėti, kad dauguma jų yra sugrįžę iš žiemaviečių, nors neatmestina, kad vienas kitas gali būti ir čia peržiemojęs individas. Kita vertus, kovo–gegužės mėn. dar nemažai jų aptikta žiemojimo areale, t. y. ten, kur jie aptinkami spalio–vasario mėn. Kovo–gegužės mėn. jų aptikimų ne Lietuvoje atstumų ir azimutų vidurkiai (atitinkamai pagal mėn.) yra 1291, 1254 ir 1550 km, 251°, 254° ir 292°. Birželio mėn. Lietuvoje neužfiksuota nė vieno aptikimo, o po vieną individą aptikta Belgijoje, Latvijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Vokietijoje (3 pav.).

Akivaizdu, kad šiuo laikotarpiu nemažai šio amžiaus individų sugrįžta į išperėjimo vietas arba netoli

jų. Taip pat aišku, kad nemažai jų lieka žiemojimo areale. Suomijoje ir Švedijoje aptikti paukščiai gali būti tiek ten po žiemojimo nuskridę, tiek ten žiemoję individai.

Aptikimai antraisiais ir vėlesniais metais po žiedavimo

Šioje grupėje tiek aptiktų paukščių, tiek aptikimų skaičius yra gerokai mažesnis nei paukščių, kurie aptikti žiedavimo metais ir iki kitų metų birželio 30 d. (pirmų amžiaus metų ciklo), todėl ją dar „smulkinti“ atskiriant visus aptikimus antrų amžiaus metų ciklo (nuo vieno metų po žiedavimo iki kitų metų birželio 30 d.) ir vėliau (visi po antrų amžiaus metų ciklo) netikslinga. Taigi šie duomenys apžvelgiami bendrai.

Aptikimai antraisiais ir vėlesniais metais po žiedavimo liepos–rugsėjo mėn.

Liepos mėn. žinomi tik 7 aptikimai, iš kurių du Lietuvoje. Dar 2 Suomijoje (575 ir 701 km) ir po vieną Latvijoje (110 km), Belgijoje (1594 km) ir net Ispanijoje (2619 km). Du pastarieji – žiemojimo areale. Ar jie ten liko po žiemojimo, ar į ten nuskrido vėl, neaišku.

Rugpjūčio mėn. aptikimų ženkliai daugiau – 17. Kaip ir liepos mėn., du aptikti Lietuvoje, bet ne tie patys individai, kurie buvo aptikti liepą. Kiti individai rugpjūtį aptikti Suomijoje (1), Švedijoje (3), Lenkijoje (3), Vokietijoje (4), Prancūzijoje (2) ir Nyderlanduose bei Belgijoje (po 1).

Rugsėjį užfiksuota dar daugiau aptikimų – 36. Vienas Lietuvoje, o kiti net 11 Europos valstybių, t. y. jau ganėtinai didelėje žemyno teritorijoje – Nyderlanduose (8), Vokietijoje (7), Lenkijoje (5), Latvijoje (4), Suomijoje, Švedijoje, Danijoje ir Jungtinėje Karalystėje (po 2), Estijoje, Čekijoje ir Belgijoje (po 1).

2021-04-10 Lietuvoje toje pačioje kolonijoje, kur buvo išperėtas ir žieduotas, o dabar jau pats neša medžiagą lizdui krauti. Žieduotas 2018-06-02 Alaušo ež., Utenos r. © Marius Čepulis

Antrų amžiaus metų cikle ir jau po antrų metų amžiaus ciklo paukščių aptikta po lygiai (po 30). Aki-vaizdu, kad šiuo laikotarpiu gana daug jų aptinkama žiemojimo areale arba pakeliui į jį. Kiek iš jų yra vėl migruojantys į žiemavietes ar jau jose, o kiek yra ten praleidusių šį laikotarpį ar bent jo dalį po ankstesnio jų amžiaus ciklo metų, neaišku.

Aptikimai antraisiais ir vėlesniais metais po žiedavimo spalio–vasario mėn.

Šiuo laikotarpiu žinomi 95 šios amžiaus grupės individų 133 aptikimai. Iš 59 individų 72 aptikimai antrų amžiaus metų cikle ir 60 individų 61 aptikimas vėliau. Lietuvoje žinomi 4 individų 4 aptikimai. Visi kiti aptikimai 9 valstybėse: Vokietijoje (49 individai / 55 aptikimai), Nyderlanduose (14 / 21), Lenkijoje (14 / 18), Prancūzijoje (10 / 19), Belgijoje (3 / 7), Čekijoje (3 / 3), Danijoje (2 / 2), Jungtinėje Karalystėje (1 / 3), Švedijoje (1).

Analizuojant šių dviejų amžiaus grupių paukščių aptikimus atskirai, paaiškėja, kad vyresnių individų (po antrų metų amžiaus ciklo) atstumų nuo žiedavimo iki aptikimo vietos vidurkis kiek didesnis (69 km),

aptikimo vietų koordinatų vidurkis šiek tiek į pietus ($0,88^\circ$) ir į vakarus ($0,19^\circ$), o krypties nuo žiedavimo vietos į aptikimo vietą (azimuto) vidurkis šiek tiek (6°) labiau į pietus nei antrų metų amžiaus ciklo individų. Šie skirtumai patenka į paklaidų ribas, todėl nėra reikšmingi.

Aptikimai antraisiais ir vėlesniais metais po žiedavimo kovo–birželio mėn.

Šioje grupėje užfiksuoti 19 individų 24 aptikimo atvejai. Iš jų 9 individai aptikti antrų amžiaus metų cikle ir 10 – vėliau. Kovo mėn. žinoma 9 individų 10 aptikimų. Visi jie aptikti už Lietuvos ribų – Prancūzijoje, Vokietijoje ir Švedijoje (po 2), Baltarusijoje, Danijoje, Lenkijoje ir Nyderlanduose (po 1). Balandžio mėn. taip pat 9 individų 10 aptikimų. Iš jų 4 Lietuvoje, kiti Belgijoje ir Švedijoje (po 2), Estijoje ir Danijoje (po 1). Gegužės mėn. aptikta po vieną Lietuvoje ir Ispanijoje, o birželio mėn. taip pat po vieną Lietuvoje ir Latvijoje.

Kai kurie kovo mėn. dar žiemojimo areale aptikti individai tikriausiai buvo dar neišskridę, bet kai kurie galėjo būti ten pasilikę ir veisimosi laikotarpiui. Kai

2021-05-11 Prancūzijoje. Žieduotas 2020-05-31 Luodžio ež., Zarasų r.
© Geert De Clerq

kurie net labai toli nuo kilmės vietos. Pvz., vienas jau vėliau nei antrą amžiaus metų cikle Ispanijoje aptiktas gegužės 10 d. ir liepos 18 d., tiesa, ne tais pačiais metais, 2619 ir 2229 km atstumu nuo žiedavimo vietos. Galbūt tai veisimuisi likęs individas, bet tai gali būti nulėmta ir kitų priežasčių, pvz., paukščio fizinės būklės.

APIBENDRINIMAS

Didiesiems baltiesiems garniams būdingos priešmigracinės klajonės. Pirmamečiai paukščiai žiemaviečių kryptimi neabejotinai pradeda traukti jau rugpjūčio mėn. Migracija vyksta sparčiai – nuo spalio mėn. absoliuti dauguma jų jau būna žiemavietėse. Svarbiausias žiemaviečių arealas yra Vidurio Europa (Lenkija, Vokietija) ir Vakarų Europa (Belgija, Nyderlandai, Prancūzija). Žiemoja (negausiai) ir Danijoje, Čekijoje, Ispanijoje, Jungtinėje Karalystėje, Pietų Švedijoje ir net Suomijoje. Pavieniai vietinės populiacijos individai lieka žiemoti ir Lietuvoje. Pirmamečių ir vyresnių paukščių žiemojimo arealas daugiau mažiau sutampa, bet dėl dar nedidelio aptikimų skaičiaus po

antrų metų ciklo šis teiginys gali ir neatitikti tikrovės. Tiksliai atsakyti bus galima tik ateityje, susikaupus daugiau duomenų ir atlikus išsamią jų analizę.

Pagal žieduotų didžiųjų baltųjų garnių aptikimų duomenis aišku, kad šiems paukščiams būdingas žiemojimo vietų pastovumas. Toje pačioje arba artimoje vietovėje, kur žinomas pirmas konkretaus individo žiemojimo atvejis, aptikimas iš eilės ar ne iš eilės po metų (dvejų, trejų) patvirtintas net 21 individo atveju (pvz., žinomas vieno individo žiemojimas tiksliai toje pačioje Jungtinės Karalystės vietoje keturias žiemas iš eilės), o atveju, kai konkretus individas kitą žiemojimo laikotarpį aptiktas ne pirmoje žiemojimo vietoje ir net ne artimoje jai vietoje, žinomi tik du.

Kiek dažna dispersija, kai paukščiai perėjimui įsikuria ne savo išperėjimo vietose. Dėl nedidelio žieduotų individų žinomų aptikimų skaičiaus sunku tiksliai pasakyti, bet tai tikrai būdinga. Negana to, dispersijos atstumas gali būti net didesnis nei 1000 km. Vienas 2019 m. žieduotas individas 2022-07-18, t. y. ketvirtųjų savo amžiaus metų pradžioje, aptiktas Ispa-

2021-11-06 Nyderlanduose. Didieji baltieji garniai neretai, ypač ne veisimosi laikotarpiu, maitinasi pievose ir net dirbamuose laukuose, kur sulesa daug pelinių graužikų. Žieduotas 2019-05-25 Alaušo ež., Utenos r. © Hans Nuyts

nijoje. Gal jis jau buvo tais metais į ten nuskridęs, bet Ispanijoje aptiktas ir 2024-05-10. Atstumas daugiau nei 2000 km. Ši ypatybė gali turėti įtakos tokiame sparčiam didžiųjų baltųjų garnių išplitimui.

Filopatrijos (paukščių sugrįžimas į išperėjimo vietas) mastui įvertinti dar trūksta duomenų, bet tai, kad šiek tiek didžiųjų baltųjų garnių tikrai sugrįžta į išperėjimo vietas, yra neabejotina, nes galima patvirtinti žieduotų individų aptikimais.

Toliausiai nuo žiedavimo vietos Lietuvoje žieduotas individas aptiktas už 2769 km Ispanijoje. Toliausi aptikimai pietuose ir vakaruose (ne to paties individo) taip pat Ispanijoje, atitinkamai 39°44'43" š. pl. ir 5°51'19" v. ilg. Toliausias aptikimas į šiaurę buvo Suomijoje 61°33'25" š. pl., o toliausias į rytus – Rusijos Leningrado srityje 30°35'51" r. ilg. Ilgiausias laiko tarpas nuo žiedavimo iki aptikimo yra vieno iš dviejų pirmųjų 2016 m. Ventės rage V. Eigirdo sužieduotų didžiųjų baltųjų garnių aptikimas Vokietijoje praėjus 6 m. ir 18 d. (2 209 d.) po žiedavimo. Paukštis buvo aptiktas negyvas.

2023-03-13 Vokietijoje. Žieduotas 2022-06-02 Alaušo ež., Utenos r. © Herald Ihnen

2023-08-27 Vokietijoje „kompanijoje“ su pilkuoju garniu ir juodoju gandru. Žieduotas 2019-05-25 Alaušo ež., Utenos r. © Fabrice Croset

2021-04-27 Prancūzijoje.
Žieduotas 2019-05-25 Alaušo ež., Utenos r.
© Geert De Clerq

PADEKA

Dėkoju Daivai ir Dariui Norkūnams, kurie buvo ne tik didžiųjų baltųjų garnių ženklavimo spalviniais žiedais Lietuvoje iniciatoriai, patys juos žiedavo, bet ir kiekvienais metais organizavo žiedavimą abiejose kolonijose Alaušo ir Luodžio ež., būrė tam tikslui žieduotojų komandas. Atskirais metais šiuos paukščius taip pat žiedavo Gediminas ir Vytautas Eigirdai, Raimondas Karpavičius, Julius ir Rasa Morkūnai, Antanas Petraška. Dėkoju jiems visiems, be kurių nelengvo triūsio kartais iki juosmens vandenyje maknojant po

nendryną nebūtų buvę ir šiam straipsniui parašyti reikalingų duomenų.

Ačiū bendradarbiams Danguolei Kvedarienei ir Kristinai Valinčienei, skaitmenizavusioms didžiųjų baltųjų garnių žiedavimo bei aptikimo duomenis, ir visiems kitiems, pranešusiems apie žieduotų individų aptikimus tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, siuntusiems tų paukščių aptikimus patvirtinančias nuotraukas.

GREAT WHITE EGRETS IN LITHUANIA, RINGING DATA

Ričardas PATAPAVIČIUS

Summary. The first two Great White Egrets were ringed in Lithuania in 2016 with a further 1909 (1903 nestlings and six adults) ringed in the period 2017–2022. In addition to the metal ring, the majority of them (1707 chicks and 4 adults) have also been fitted with white plastic (reading) rings and four symbols in black. The first symbol is always a letter “P”, while the second symbol is either a number or a letter and the last two are always numbers.

A total of 578 controls (mostly resightings, 94.9%) involving 275 birds were received up to the end of June 2024. In addition to 42 controls involving 38 birds in Lithuania, birds have been encountered in a further 16 European countries: Belarus (2 controls/2 birds), Belgium (36/12), the Czech Republic (5/5), Denmark (12/6), Estonia (6/6), Finland (12/8), France (65/18), Germany (168/113), Latvia (12/12), the Netherlands (120/47), Poland (58/35), Russia (Leningrad region) (1/1), Slovakia (2/2), Spain (8/3), Sweden (21/13) and the United Kingdom (8/2).

The majority of birds reach their wintering grounds in October with the main wintering region being Central Europe (Poland and Germany) and Western Europe (Belgium, France and the Netherlands). A small number also winter in Spain, the United Kingdom, the Czech Republic, Denmark, southern Sweden and even Finland. Some also winter in the three Baltic States (Estonia, Latvia and Lithuania).

The longest recorded distance between ringing place and the place where the bird was encountered is 2769 km (Spain). The northernmost recovery is in Finland (61°33'25" N), the easternmost is in the Leningrad area of Russia (30°35'51" E), the southernmost is in Spain (39°44'43" N) and the westernmost is of another bird also in Spain (5°51'19" W).

© Eugenijus Drobėlis

LAPLANDINIŲ PELĖDŲ PAIEŠKA 2024 M.

Eugenijus DROBELIS

Norint įvertinti Dainavos girioje plintančių laplandinių pelėdų išsamesnį gausumą, 2024 m. jų paieškos atliktos daugiau kaip 160 km² teritorijoje. Atmetus sausus vientisus pušynus ir žemaūgėmis pušaitėmis apaugusias aukštapelkes, teko apžiūrėti virš 90 km² užmirkusių, pelkinių ir sausesnių apypelkių miškų. Gelbėjo ilgametis įdirbis ir sukaupta patirtis.

Buvo surasti nauji ir patikrinti jau žinomi 37 plėšriųjų paukščių bei apleisti juodųjų gandrų lizdai. Penkiuose iš jų išsikūrė laplandinės pelėdos. Keturiais atvejais jos apsigyveno suopių sukrautuose, bet jų nenaudojamuose lizduose, o penktoji pora pasirinko žmogaus rankomis suręstą lizdą. Beje, tai jau antrasis šių pelėdų perėjimo atvejis tokia lizde. Dvi pelėdų poros apsigyveno tuose pačiuose lizduose kaip ir 2023 m. Įdomu pažymėti, kad viename iš šių lizdų laplandinės pelėdos jauniklius sėkmingai išaugino jau ketvirtą kartą. Likusios trys poros apgyvendino naujus būstus. Iki šiol manyta, kad tokioms stambioms pelėdoms reikalinga didelė gyvenama teritorija, bet šiais metais rastos dvi laplandinių pelėdų poros buvo išsikūrusios vos už 0,7 km viena nuo kitos. Pelėdų lizdai buvo įrengti brandžiuose įvairios rūšinės sudėties medynuose. Dvi

lizdavietsės aptiktos mėlyniniuose pušynuose ties stambesniais pelkiniais masyvais. Kitos dvi perėjimo vietos rastos šlapiuose juodalksnynuose, o dar viena – pelkyne išskylančios senomis pušimis apaugusios salos pakraštyje. Dviem atvejais lizdai pasirinktos pušys, o kiti būstai buvo sukrauti juodalksnyje, eglėje ir berže. Lizdai įrengti 12–24 (16,4) m aukštyje.

Pastebėta, kad šiais metais pelėdų veisimosi sezonas prasidėjo anksčiau negu įprastai. Tikriausiai tai lėmė ankstyvas ir šiltas pavasaris. Vaizdo kamera (www.ornitostogos) viename iš lizdų buvo nustatytos tikslios kiaušinių dėjimo ir jauniklių vystymosi datos. Pirmasis kiaušinis dėtyje buvo sudėtas kovo 26 d. Kovo 28 d. gūžtoje jau buvo 2 kiaušiniai, kovo 30 d. – 3 kiaušiniai, o balandžio 5 d. pastebėti net 5 kiaušiniai. Balandžio 26 d. vienas po kito išsiritę 2 jaunik-

liai. Trečias jauniklis išsiritęs gegužės 1 d., o ketvirtas – gegužės 4 d. Šis mažylis neišgyveno, nes visą grobį prarydavo vyresni pelėdžiukai. Iš bado nugaišusį jauniklį patelė gegužės 7 d. sušėrė vyresniems paukšteliams. Vos tokia pati lemtis neištiko ir trečiojo pagal amžių jauniklio. Čia ir išryškėja pelkinių buveinių, kur veisiasi vandeniniai pelėnai, svarba sėkmingam laplandinių pelėdų veisimuisi. Skirtumas tarp pirmų ir paskutinių išsiritusių jauniklių būna savaitė ir daugiau. Kai ritasi paskutinis jauniklis, pirmieji jau sugėba praryti nesusmulkintus kirstukus ar mažesnius pelėnus. Šiuo metu trečią jaunėlį gali išgelbėti tik parnešami vandeniniai pelėnai. Tokių stambių gyvūnų vyresni pelėdžiukai neįstengia iš karto praryti. Patelė priversta draskyti grobį ir po kąsnelį maitinti jauniklius. Tokiu atveju vienas kitas mėsos gabalėlis atitenka ir mažiausiajam. Stingant tokio medžioklės grobio, trečiam jaunikliui nedaug galimybių išgyventi. Mažyliui tas kritinis laikotarpis trunka keletą dienų, kol galiausiai ir jis pajėgia praryti tėvų atskraidintą gyvį.

Detaliausiai stebėtos vados vyriausias jauniklis lizdą paliko ir ant aplinkinių šakų užsiropštė gegužės 22 d. Vėliau jis vis grįždavo į gūžtą. Gegužės 24 d. ant šakų išlipo ir antrasis. Tuo metu vyriausiasis galutinai paliko lizdą ir įsikūrė ant šakos už 5 m nuo gimto būsto. Trečias jaunėlis siekė patelės parnešto grobio ir iškrito iš lizdo. Jis dribo iš 12 m aukščio ant mėlynių pakloto.

Toks reiškinytis nėra retas, nes ir praėjusiais metais iš gūžtos iškrito 2 jaunikliai, kurie tėvų ir toliau maitinami sėkmingai išaugo. Paskutinį kartą aprašomos šeimos jauniklis stebėtas birželio 1 d., įsikoręs aukštai ant palinkusio beržo maždaug už 400 m nuo lizdo.

Kiti keturi laplandinių pelėdų užimti lizdai buvo patikrinti gegužės 26 d. Pirmosios poros jaunikliai lizdą jau buvo palikę. Vienas iš pelėdžiukų tupėjo už 10 m, o antrasis – už 50 m nuo gūžtos aukštų juodalksnių lajose. Antrosios poros du jaunikliai dar vis tupėjo tame pačiame medyje ant šakų neaukštai virš lizdo. Trečiosios poros du jaunikliai buvo įsiropštę į gretimas pušis už 60–70 m nuo lizdo. Ketvirtosios poros trys jaunikliai tebetupėjo lizde, bet jie augumu prilygo lizdus apleidusiems kitų vadų jaunikliams. Tad visuose penkiuose lizduose išaugo net 12 jaunųjų laplandinių pelėdų. Liepos 4 d. pavyko aptikti šeštos dar nežinomos poros jau gerai skraidantį jauniklį. Tad 2024 m. naujas laplandinių pelėdų derlius buvo 13–15 išaugusių jauniklių. Tačiau tai tikriausiai negalutinis skaičius, nes vienam neįmanoma aprėpti ir detaliai „iškrėsti“ visos Dainavos girios. Laplandinės pelėdos akivaizdžiai plinta mūsų krašte. Tačiau kur pranešimai iš kitų Lietuvos vietų, ypač iš Rytų Lietuvos, kur sočiai ornitologų ir laplandinės pelėdoms tinkamų buveinių? Juo labiau kad tame paribyje Baltarusijoje laplandinės pelėdos gyvena jau nuo seno.

Ornitofaunistiniai stebėjimai Lietuvoje 2024 m. vasarą

Parengė Saulius KARALIUS

Ši 2024 m. vasarą pastebėtų paukščių suvestinė parengta pagal Lietuvos ornitofaunistinės komisijos (LOFK) sudarytą paukščių sąrašą. Pateikiama tik konkreti informacija – paukščio rūšis (porūšis), stebėjimo data ir vieta, stebėtų paukščių skaičius, kai kuriais atvejais – ir jų lytis bei amžius.

Kai kurių rūšių paukščių stebėjimams reikia pildyti specialią LOFK anketą. Ją rasite www.birdlife.lt/index.php/lofk/ (lietuvių ir anglų kalbomis).

Informaciją, apie kokias paukščių rūšis ir koku laikotarpiu LOFK renka stebėjimus, rasite <http://www.birdlife.lt/index.php/lofk/lt-pauksčiai/>.

Kuoduotasis dančiasnapis (*Lophodytes cucullatus*). Pervalka, Kuršių marios, 2024-07-07 © Samanta Glemžienė

Kiekvieno stebėjimo pabaigoje skliausteliuose įrašyta stebėtojo (-ų) pavardė (-ės), taip išsaugoma konkretaus atvejo stebėtojo autorystė.

Sutrumpinimai:

[VS] – vėlyvas stebėjimas;

[AS] – ankstyvas stebėjimas;

[15] – kelinta šios rūšies registracija Lietuvoje;

[DB] – didelis būrys.

BALTASKRUOSTĖ BERNIKLĖ (*Branta leucopsis*)

2024-06-14 trys suaugę paukščiai stebėti Alsos žuv. tvenk., Raseinių r. (A. Raudonius).

KANADINĖ BERNIKLĖ (*Branta canadensis*)

2024-06-29 vienas paukštis stebėtas Preiloje (P. Ignatavičius, E. Ignatavičiūtė, J. Klimaitė), ten pat stebėta 07-03 (A. Piečiukaitis) ir 08-27 (L. Dvylys).

BALTAKAKTĖ ŽĄSIS (*Anser albifrons*)

2024-06-14 suaugęs paukštis Kaplių žuv. tvenk., Kėdainių r. (A. Raudonius), 07-15 viena užlietoje pievoje Degaičiuose, Telsių r. (A. Čerkauskas).

ŽELMENINĖ ŽĄSIS (*Anser fabalis*)

2024-06-09 viena Nemune prie Jurbarko (S. Medžionis).

TUNDRINĖ ŽĄSIS (*Anser serrirostris*)

2024-07-06 vienas paukštis stebėtas Kazlų Rūdos sav. prie Bebruliškės tvenk. (R. Jusevičienė), ten pat stebėta 07-24 (L. Dvylys).

MANDARININĖ ANTIS (*Aix galericulata*)

2024-07-06 patelė Arnionių žuv. tvenk., Molėtų r. (A. Čerkauskas), 07-17 vienas paukštis stebėtas Palangos miesto botanikos parke (R. Jusevičienė), 08-31 patelė vis dar laikosi viename iš Palangos parko tvenkinių (L. Dvylys).

JUODOJI ANTIS (*Melanitta nigra*)

2024-08-13 po du paukščius praskrido į pietus jūroje ties Klaipėdos uosto vartais ir ties Alksnyne, 08-14 jūroje ties Pervalka ir šiauriau daug kur stebėti plaukiojantys ir retkar-

čiais praskrendantys būreliai ir pavieniai paukščiai, 08-16 penki paukščiai (2+3) ryte praskrido į pietus jūroje ties Klaipėdos uosto vartais (A. Šimkus).

NUODĖGULĖ (*Melanitta fusca*)

2024-08-13 trys paukščiai ryte praskrido į pietus jūroje ties Klaipėdos uosto vartais, 08-14 jūroje ties Pervalka ir šiauriau daug kur stebėti plaukiojantys ir retkarčiais praskrendantys būreliai ir pavieniai paukščiai, 08-16 šeši paukščiai (3+3) ryte praskrido į pietus jūroje ties Klaipėdos uosto vartais (A. Šimkus).

Želmeninė žąsis (*Anser fabalis*).

Nemunas ties Jurbarku, 2024-06-09 © Saulius Medžionis

Mažasis baublys (Ixobrychus minutus). Buivydiskės, Vilniaus r., 2024-06-15 © Rokas Mizeikis

URVINĖ ANTIS (*Tadorna tadorna*)

2024-08-10 vienas individas pievos baloje ties Naujasodžiu, Ukmergės r. (D. Mikšys).

RUDĖ (*Aythya nyroca*)

2024-07-24 patinas poilsio apdaru Čivylių tvenk., Rokiškio r., 08-20 ten pat stebėta pora, 08-21 patinas Arnionių žuv. tvenk., Molėtų r. (A. Čerkauskas).

MAŽASIS DANČIASNAPIS (*Mergellus albellus*)

2024-07-24 dvi kartu besilaikančios patelės Čivylių tvenk., Rokiškio r., 08-20 šešios patelės Čivylių tvenk., Rokiškio r. (A. Čerkauskas).

KUODUOTASIS DANČIASNAPIS (*Lophodytes cucullatus*)

2024-07-07 jaunas žieduotas patinukas stebėtas mariose ties Preila. E kategorija. Pirmas stebėjimas Lietuvoje (S. Glemžienė).

RAGUOTASIS KRAGAS (*Podiceps auritus*)

2024-06-06 Viešinto ež., Anykščių r., stebėta pora, laikėsi su neperinčių ausuotųjų kragų būreliu. Birželio 8 ir 9 d. neaptikti (A. Šimkus), 06-11 vienas Čivylių tvenk., Rokiškio r. (A. Čerkauskas), 07-07 vienas paukštis stebėtas Gabšių tvenk., Raseinių r. (L. Dvylys).

JUODAKAKLIS NARAS (*Gavia arctica*)

2024-08-04 vienas paukštis jūroje ties Juodkrante (K. Klimaitė).

MAŽASIS BAUBLYS (*Ixobrychus minutus*)

2024-06-04 stebėtas Marijampolės marių parke. Toje pačioje vietoje rūšis stebėta ir prieš 2–3 metus (L. Klevinskas), 06-07 girdėtas patinėlio balsas vieno iš Kalvarijos tvenkinių pakrantėje, Kalvarijos sav. (I. Šalaševičius), stebėtas Žuvinte (D. Stepanovas), 06-08 praskrido virš Dauniškio ež. Utenoje. Pernai čia ilgokai girdėjosi jo balsas (R. Kaunietis), 06-09 patinas lojo Alvito ež., Vilkaviškio r. (A. Raudonius), 06-15 girdėtas lojantis Gargždų karjeruose (R. Alšauskas), patelė Juodės I tvenk., Širvintų r. (D. Norkus), patinas stebėtas skrendantis Drąseikių karjere, Kauno r. (K. Valinčienė), 06-18 patinas Valinsko tvenk., Marijampolio k., Vilniaus r. (E. Sukackienė), 06-24 vienas lojantis patinas girdėtas Verdulių karjeruose, kitas matytas perskrendantis tarp nendrynų Arimačių ež. įlankoje ties Velžiais, Radviliškio r. (A. Šimkus), 07-06 šią vasarą stebėtas jau 3 kartus Nevėžio upėje ties Pajuosčiu, Panevėžio r. (B. Vaičiūnas), 07-09 vienas praskrido Ketvergių karjere, Klaipėdos r. (R. Alšauskas), 07-12 stebėtas Kniaupo j., Šilutės r. (K. Lenko, U. Kuzminskaitė), 07-15 vienas Balsių karjere, Šilalės r. (S. Medžionis), 07-18 pora stebėta Balsupių tvenk., Marijampolės r. (R. Jusevičienė), 07-20 patinas Vaitiekūnų tvenk. pakrantėje, Radviliškio r. (M. Kazlauskas).

Stepinis suopis (Buteo rufinus). Obelių k. apylinkės, Rokiškio r., 2024-08-12 © Kęstutis Kadūnas

MAŽASIS BALTASIS GARNYS (*Egretta garzetta*)

2024-06-14 vienas paukštis stebėtas Alsos žuv. tvenk., Raseinių r. (A. Raudonius) [17].

PAPRASTASIS FAZANAS (*Phasianus colchicus*)

2024-07-20 patinas stebėtas šalia kelio važiuojant į Trakus nuo Vievio pusės (G. Mikšytė).

STEPINIS SUOPIS (*Buteo rufinus*)

2024-08-12 vienas paukštis ties Zarinkišio k., Rokiškio r. (K. Kadūnas) [21].

JAVINĖ LINGĖ (*Circus cyaneus*)

2024-08-01 patinas šalia kelio Šilutė–Tauragė, netoli Vainuto (L. Galatiltė), 08-06 vienas ties Šventininkais, Trakų r. (D. Stepanovas), 08-07 antrametis patinas stebėtas laukuose netoli Surdegio, Anykščių r. (A. Šimkus), 08-09 patinas skrido netoli Šventininkų k., Vilniaus r., 08-13 patinas medžiojo laukuose netoli Tautkūnų, Panevėžio r. (R. Akstinas), 08-20 patinas ties Strėliškiais, Biržų r. (B. Maldūnienė), 08-26 suaugęs patinas praskrido netoli Raubonių, Pasvalio r. (A. Naudžius), 08-29 patinas medžiojo laukuose netoli Džiugų k., Anykščių r. (R. Akstinas), 08-30 patinas medžiojo laukuose šalia Naujasėdžio, Anykščių r. (A. Šimkus), patinas medžiojo laukuose šalia Girelės miško, Pasvalio r. (J. Mulevičius), 08-31 patinas medžiojo laukuose netoli Varšaukos k., Panevėžio r. (R. Akstinas).

STEPINĖ LINGĖ (*Circus macrourus*)

2024-08-23 patinas stebėtas Paluknio pievose, Trakų r. (L. ir M. Šniaukštos), 08-30 antrametis patinas matytas skrendantis pietų kryptimi netoli Jurgeniškių, Pasvalio r. (A. Naudžius).

RAUDONKOJIS SAKALAS (*Falco vespertinus*)

2024-07-11 antrametis patinukas virš Kalnėnų Vilniuje (R. Karpavičius), 08-18 pirmametis paukštis ant elektros laidų ties Kaplių tvenk., Kėdainių r. (S. Karalius), 08-20 du paukščiai ant laidų stebėti prie Žieveliškių, Jonavos r. (A. Raudonius), suaugęs patinas ir jauniklis Šventininkų laukuose, Trakų r. (T. Povilauskas), jaunas paukštis Žiemkelio pievose, Kauno r. (L. Dvylys), 08-22 jaunas paukštis stebėtas Želvos seniūnijoje, Ukmergės r., kelyje Želva–Balninkai (D. Stalaušienė), 3 suaugusios patelės ir 6 jauni paukščiai Paluknio pievose (D. Stepanovas), pirmametis paukštis tupėjo ant elektros laidų tarp Medinų ir Vidugirių, Anykščių r., 08-23 pirmametis tarp Viešintų ir Neimerių, Anykščių r. (A. Šimkus), 08-24 trys paukščiai Paluknio pievose ir vienas prie Šventininkų karjero, Trakų r. (A. Petraška), 08-25 suaugęs patinas ir 1 jauniklis ties Veriškėmis, Vilniaus r. (E. Komar), pirmametis paukštis ant elektros laidų ties Parąže, Palanga (K. Kiesewetter), 2 pirmamečiai paukščiai medžiojo nuo elektros laidų laukuose tarp Viešintų ir Jurgiškių, Anykščių r. (A. Šimkus), 08-26 Pakruojo r., ties Palašmeniu, pirmametis paukštis ant elektros laidų (A. Čerkauskas), pima-

Raudonkojis sakalas (Falco tinnunculus).
Nemuno delta, 2024-08-30 © Rokas Mizeikis

metis paukštis medžiojo ties Jačioniais, Ukmergės r. (R. Akstinas), 08-28 trys jauni paukščiai stebėti Paluknio pievose (A. Piečiukaitis), 08-28 suaugęs patinas ir pirmametis paukštis ant elektros laidų ties Palanga (S. Karalius), 2 pirmamečiai paukščiai ant elektros laidų netoli Naujamiesčio, Panevėžio r. (A. Naudžius, V. Stirke), 08-30 patelė medžiojo virš Skirpsto kopos netoli Pervalkos (L. Dvylys), suaugęs patinas ir 2 pirmamečiai stebėti prie Nakiškių k., Pasvalio r. (J. Mulevičius), jaunas paukštis ties Mitkūnais, Joniškio r. (A. Petraška), 9 paukščiai matyti Kintų apylinkėse, Šilutės r. (R. Mizeikis), 3 paukščiai stebėti Paluknio pievose (P. Miliauskas), 08-31 pirmametis paukštis stebėtas šalia Krinčino k., Pasvalio r., suaugusi patelė šalia Meškalaūkio k. Pasvalio r. (J. Mulevičius), jauniklis medžiojo laukuose šalia Beržytės k., Panevėžio r. (R. Akstinas).

STARTSAKALIS (*Falco columbarius*)

2024-08-30 vienas ties Dvareliškais, Joniškio r. (A. Petraška).

VIDUTINĖ KUOLINGA (*Numenius phaeopus*)

2024-07-04 Telšių r., laukuose ties Galaičiais, maitinosi 13 ind. būrelis (A. Čerkauskas), 3 paukščiai skraidydami klykavo Aukštumalos aukštapelkėje prie ežeriukų (V. Jusys), 07-13 viena kuolinga praskrido į vakarus prie Gudelių ež., Šiaulių r. (A. Šimkus), 07-18 vienas individas stebėtas baloje prie Palangos (R. Alšauskas).

AVOCETĖ (*Recurvirostra avosetta*)

2024-06-24 viena baloje kelyje Palanga–Klaipėda (T. Žibūda), 06-25 vienas individas praskrido Ventės rage (L. Izotova, V. Lepeška).

MORNELIS (*Charadrius morinellus*)

2024-08-28 praskrendančio paukščio balsas girdėtas virš laukų netoli Vinkšnėnų, Panevėžio r. (A. Naudžius, V. Stirke).

KŪDRINIS TILVIKAS (*Tringa stagnatilis*)

2024-06-10 vienas paukštis Birvėtos tvenk., Ignalinos r. (A. Čerkauskas), 07-20 du šiųmetinukai Šventininkų karjere, Trakų r. (T. Povilauskas).

SMILTINUKAS (*Calidris alba*)

2024-06-08 vienas Alsos tvenk., Raseinių r. (V. ir V. Laukžemiai).

ISLANDINIS BĖGIKAS (*Calidris canutus*)

2024-08-17 du pirmamečiai paukščiai su kitais tilvikais maitinosi prie laukų balos šalia Daujočių, Šiaulių r. (A. Šimkus).

JŪRINIS KIRLIKAS (*Charadrius hiaticula*)

2024-07-09 vienas baigiančioje išdžiūti Bitniškių rapsų lauko baloje, Biržų r. (B. Maldūnienė).

APVALIASNAPIS PLAUKIKAS (*Phalaropus lobatus*)

2024-06-14 panašu, kad tas pats paukštis, stebėtas gegužę, vis dar laikosi Alsos žuv. tvenk. (A. Raudonius), 07-07 baloje, važiuojant nuo Palangos link Klaipėdos, stebėtas vienas paukštis (A. Aleliūnas).

SMAILIAUODEGIS PLĖŠIKAS (*Stercorarius parasiticus*)

2024-08-14 nesubrendęs šviesios formos paukštis skraidė arti kranto pajūryje piečiau Alksnynės, 08-16 šviesios formos nesubrendęs paukštis puldinėjo kirus jūroje ties Klaipėdos uosto vartais (A. Šimkus), 08-25 du paukščiai (1 šviesios ir 1 tamsios formos) atakavo rudagalvius kirus ir upines žuvėdas jūroje šiauriau Juodkrantės, 08-27 vienas tamsios formos paukštis vaikėsi su jūršarkėmis pajūryje piečiau Juodkrantės, 08-28 vienas paukštis nuskrido pajūriu į pietus piečiau Juodkrantės (L. Dvylys).

PLĖŠRIOJI ŽUVĖDRA (*Hydroprogne caspia*)

2024-06-10 Birvėtos tvenk., Ignalinos r., rudagalvių kirų kolonijoje 2 paukščiai (tikėtina, pora), 06-21 viena Arnionių žuv. tvenk., Molėtų r. (A. Čerkauskas), 06-24 dvi saloje mariose ties Ventės ragu (L. Izotova, V. Lepeška).

POLIARINĖ ŽUVĖDRA (*Sterna paradisaea*)

2024-08-03 suaugusi žuvėdra stebėta netoli Kopgalio molo (R. Alšauskas), 08-04 suaugęs paukštis ilsėjosi ant akmens prie Melnragės molo (T. Povilauskas), 08-05 pirmametis paukštis ant Melnragės molo (D. Stepanovas), 08-13 pirmametis paukštis skraidė su upinėmis žuvėdromis ties Klaipėdos uosto vartais (A. Šimkus).

BALINĖ PELĖDA (*Asio flammeus*)

2024-06-22 medžiojo laukuose netoli Suvieko, Zarasų r. (I. Semionovas, O. Kuosa, A. Čistekovas), 08-16 vienas paukštis dienos metu skraidė laukuose netoli Lučiūnų k., Kauno r. (A. Raudonius).

DIDYSIS APUOKAS (*Bubo bubo*)

2024-08-10 rasta plunksna ties Vosiūnų k., Ignalinos r. (V. Žvirblė).

Balinė pelėda (*Asio flammeus*). Suviekas, Zarasų r., 2024-06-22 © Igoris Semionovas

ŽALVARNIS (*Coracias garrulus*)

2024-07-20 Ašarėlio ež. apylinkėse, Druskininkų sav., stebėti 4 besimaitinantys žalvarniai (V. Žemaitienė), 08-15 stebėtas Pasvalio r. netoli Mitkų k. Paukštis greitai nuskrido į laukus, todėl nepavyko pamatyti, ar turi žiedą (D. Stepanovas), 08-23 vienas paukštis ties Daugirdais, Marijampolės r., 08-24 vienas prie Paluknio aerodromo, Trakų r. (A. Petraška), 08-28 matytas žieduotas paukštis prie Paluknio aerodromo, tupintis ant elektros laidų (T. Marulevičius), 08-29 patelė medžiojo pajūryje piečiau Juodkrantės (L. Dvyls), 08-30 vienas paukštis stebėtas Paluknio pievose (P. Miliauskas).

BITININKAS (*Merops apiaster*)

2024-06-15 trys paukščiai stebėti Gelgaudiškio pievose, Šakių r. (R. Jusevičienė), 07-27 penki paukščiai Kukarskės k., Šakių r. (O. Atkočaitis).

KALNINĖ KIELĖ (*Motacilla cinerea*)

2024-06-04 vienas paukštis maitinosi prie Viešvilės žuvitakio, Jurbarko r. (L. Izotova, V. Lepėška), 06-07 trys paukščiai stebėti Vilniuje ties Belmonto užtvanka ir 4 paukščiai (du suaugę ir du jaunikliai) stebėti Vilnelėje netoli Pūčkorių pažintinio tako žemutinės apžvalgos vietos (R. Jusevičienė), 07-01 vienas individas stebėtas Druskininkuose ties Ratnyčėle (L. ir M. Šniaukštos), 07-23 stebėta ten pat (P. Ignatavičius), 08-02 pora su jaunikliais Darbos upelyje Darbėnuose (S. Karalius), 08-08 vienas paukštis stebėtas Salanto upės vagoje Salantuose, Kretingos r. (A. Kubilius).

GELTONGALVĖ KIELĖ (*Motacilla citreola*)

2024-06-07 vienas paukštis stebėtas šalia Kiaulyčios pelkės, Alytaus r. (I. Šalaševičius), 06-08 du paukščiai stebėti Amalvo polderyje (N. Kučinskas, K. Bilinskas), 06-12 pora stebėta Amalvo polderyje (R. Brindza) ir ten pat 06-15 (R. Jusevičienė), 06-16 mažiausiai 2 paukščiai Grybaulios tvenk. teritorijoje, Varėnos r. (L. Dvyls), 06-26 Birvėtos tvenk., Ignalinos r., stebėta patelė (M. Miliauskas), 07-12 viena

Šventragio slėnyje Vilniuje (D. Stepanovas), 07-24 pirmametis paukštis stebėtas buvusiuose Grybaulios žuv. tvenk., Varėnos r. (A. Šimkus).

EUROPINĖ JUODAGALVĖ KIAULIUKĖ (*Saxicola rubicola*)

2024-06-22 du paukščiai (patelė ir patinėlis) stebėti Palangos miesto savivaldybėje ties Būtinge (R. Jusevičienė), 07-20 Grybaulios k., Vilniaus r., stebėta paukščių pora (V. Žemaitienė).

SODINĖ NENDRINUKĖ (*Acrocephalus dumetorum*)

2024-06-04 girdėta giedanti prie Dysnų ež. ties Daržininkais, Ignalinos r. (A. Čerkauskas), viena giedanti rapsuose ties Bitniškių k., Biržų r. (B. Maldūnienė), 06-06 viena giedojo kirtavietėje Šešuolių girioje, Ukmergės r. (K. Jarmalavičius), 06-07 patinėlis giedojo nupjautose pakelės krūmų šakose prie rapsų lauko tarp Medžiočių ir Pravydžių k., Anykščių r., 06-08 patinėlis giedojo atželiančiame laukų miško kirtime netoli Naujasėdžio, Anykščių r. (A. Šimkus), nuo š. m. gegužės 26 d. kasdien gieda Vyžuonos parke Utenoje (R. Kaunietis), 06-09 vienas paukštis čilbėjo Vilkupių k., Vilkaviškio r. (A. Raudonius), patinas giedojo Šnipiškėse Vilniuje (R. Akstinas), vienas paukštis Šiulėnų k., Ignalinos r. (M. Miliauskas), 06-10 giedojo šlapynėse netoli Juodeikių k., Mažeikių r. (R. Akstinas), 06-15 trys giedantys paukščiai naktį Adučiškio apylinkėse (A. Piečiukaitis), 06-18 giedojo šalia Brazgių k., Anykščių r. (R. Akstinas), 06-20 naktį giedojo Gintaučiuose, Telsių r. (A. Čerkauskas), 06-22 viena aktyviai pamiškėje netoli Daugailių k., Utenos r. (D. Norkūnas), 06-23 viena ties Stanislaivuvka, Ukmergės r. (A. ir K. Jarmalavičiai), patinėlis čilbėjo Šventosios pakrantėje ties Andrioniškiu, Anykščių r. (A. Šimkus), 07-06 viena čilbėjo Kunigiškių tvenk. šlaito krūmynuose, Palangos sav. (S. Karalius), 07-16 intensyviai giedojo naktį ties Tyteliais, Rokiškio r. (A. Čerkauskas).

INDINĖ NENDRINUKĖ (*Acrocephalus agricola*)

2024-08-31 viena sugauta Ventės rage (V. Eigirdas) [5].

Geltongalvė kielė (*Motacilla citreola*). Kiaulyčios pelkė, Alytaus r., 2024-06-07 © Irmantas Šalaševičius

Mažoji tošinukė (*Iduna caligata*).

Dirvoniškiai, Biržų r., 2024-06-04 © Birutė Maldūnienė

MAŽOJI TOŠINUKĖ (*Iduna caligata*)

2024-06-04 vienas paukštis laukų kelyje per rapsus Dirvoniškyje, Pabiržės seniūnijoje, Biržų r. (B. Maldūnienė), 06-15 mažiausiai dvi poros stebėtos rapsų lauke į šiaurę prie Kriukų k., visai šalia Latvijos sienos, Joniškio r. (A. Raudonius).

SODINĖ STARTA (*Emberiza hortulana*)

2024-06-22 du giedantys paukščiai stebėti Šilutės r. ties Klugonais (R. Jusevičienė).

PILKOJI STARTA (*Emberiza calandra*)

2024-06-02 vienas paukštis giedojo ant elektros laidų ties Duksiais, Šalčininkų r. (B. Stukė, T.G. Žukauskai), 06-04 giedantis paukštis ant elektros laidų Gelgaudiškyje, Šakių r. (L. Izotova, V. Lepėška), bent 4 giedantys patinai (galimai 5) laukuose šalia Gaukštonių k., Vilniaus r. (R. Akstinas), 06-07 laukuose netoli Pravydžių, Anykščių r., ant elektros laidų stebėtas giedantis patinėlis ir dar vienas negiedantis paukštis. Patinėlių šioje vietoje gegužės 29 d. aptiko Ervin Komar (A. Šimkus), 06-08 du giedantys patinai netoli Merėšlėnų karjero, Vilniaus r. (A. Piečiukaitis), 2 (galimai 3) giedantys patinėliai pievose tarp Gelgaudiškio ir Pakalniškių, Šakių r. (L. Dvylys), 06-15 dvi giedančios pilkosios startos matytos Gelgaudiškio pievose (prie Nemuno), Šakių r. (R. Jusevičienė), viena starta stebėta ir girdėta prie Varkujų, Anykščių r., ten pat D. Norkūnienė girdėjo ją prieš dvi savaites (D. Norkūnas), 06-20 girdėta giedanti nenušienautoje, šaltalankiai užsodintoje pievoje ties Daudžgirių k., Biržų r. (B. Maldūnienė), 06-23 patinėlis giedojo šaltalankių lauke prie Jackagalio k., Anykščių r., 2 paukščiai stebėti laukuose šiauriau Viešintų, Anykščių r. (A. Šimkus), 06-24 patinas giedojo laukuose šalia Kūlbagalio k., Panevėžio r. (R. Akstinas), 07-07 viena stebėta tupinti ant elektros laidų, kita giedojo krūmuose ties Gelgaudiškiu (R. Alšauskas), 07-16 devynios startos ant elektros laidų ties Petroškų k., Lazdijų r. (T. Povilauskas).

PAUKŠČIŲ ŽIEDAVIMAS VENTĖS RAGE 2024 M. VASARĄ

Vytautas JUSYS, Vytautas EIGIRDAS

© Vytautas Jusys

2024 m. vasarą Ventės rago ornitologinės stoties žieduotojai ir jų talkininkai sužiedavo 91 rūšies 15 829 paukščius (birželio mėn. sužieduota 60 rūšių 4976 paukščiai, liepos mėn. – 66 rūšių 4592 paukščiai, o rugpjūčio mėn. – 48 rūšių 6261 paukštis). Daugiausia per vasarą sužieduota paprastųjų varnėnų (6458), šelmeninių kregždžių (2608), urvinių kregždžių (974), ežerinių nendrinukų (876) ir mažųjų krakšlių (675) (žr. lentelę).

Ventės rage paukščiai šią vasarą buvo gaudomi daugiausia voratinklinėmis gaudyklėmis, kovo 29 d. iškelta didžioji žemutinė gaudyklė, rugpjūčio 16 d. – mažoji gaudyklė Nr. 2, rugpjūčio 19 d. – zigzaginė gaudyklė Nr. 2 ir rugpjūčio 21 d. – zigzaginė gaudyklė Nr. 5.

Iš retesnių ar retai žieduotojams patenkančių paukščių sugauta ir sužieduota grietė (Crex crex) – rugpjūčio 13 d. (G. Šlušnytė), 2 kukučiai (Upupa epops) – liepos 14 (V. Eigirdas) ir 24 d. (G. Šlušnytė), 2 šiaurinės pečialindos (Phylloscopus trochiloides) – birželio 8 ir 10 d. (V. Eigirdas), 4 sodinės nendrinukės (Acrocephalus dumetorum) – birželio 8 d. – liepos 25 d. (V. Eigirdas, V. Jusys, G. Šlušnytė), indinė nendrinukė (Acrocephalus agricola) – rugpjūčio 31 d. (V. Eigirdas), mėlyngurklė (Luscinia svecica) – rugpjūčio

2024 m. vasarą Ventės rago ornitologinėje stotyje sužieduoti paukščiai

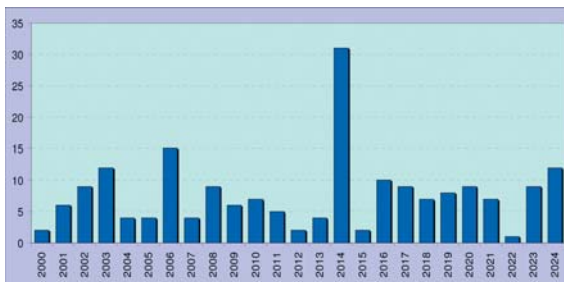
Eil. Nr.	Rūšis	Sužieduota
1.	Paprastasis varnėnas (<i>Sturnus vulgaris</i>)	6 458
2.	Šelmeninė kregždė (<i>Hirundo rustica</i>)	2 608
3.	Urvinė kregždė (<i>Riparia riparia</i>)	974
4.	Ežerinė nendrinukė (<i>Acr. schoenobaenus</i>)	876
5.	Mažoji krakšlė (<i>Acroceph. scirpaceus</i>)	675
6.	Rudagalvis kiras (<i>Chroicoceph. ridibundus</i>)	402
7.	Karklinė nendrinukė (<i>Acroceph. palustris</i>)	393
8.	Juodagalvė devynbalsė (<i>Sylvia atricapilla</i>)	386
9.	Sodinė devynbalsė (<i>Sylvia borin</i>)	259
10.	Ankstyvoji pečialinda (<i>Phyll. trochilus</i>)	258
11.	Upinė žuvėdra (<i>Sterna hirundo</i>)	216
12.	Didžioji krakšlė (<i>Acroceph. arundinaceus</i>)	176
13.	Langinė kregždė (<i>Delichon urbicum</i>)	172
14.	Baltoji kielė (<i>Motacilla alba</i>)	163
15.	Pilkoji pečialinda (<i>Phylloscopus collybita</i>)	135
16.	Rudoji devynbalsė (<i>Currucula communis</i>)	105
17.	Geltonoji kielė (<i>Motacilla flava</i>)	102
18.	Liepsnelė (<i>Erithacus rubecula</i>)	992
19.	Nendrinė starta (<i>Emberiza schoeniclus</i>)	96
20.	Naminis žvirblis (<i>Passer domesticus</i>)	94
21–94.	Kitos rūšys	1 182
	Iš viso: 91 rūšis	15 829

26 d. (V. Eigirdas), geltongalvė kielė (*Motacilla citreola*) – rugpjūčio 8 d. (G. Šlušnytė), pilkoji starta (*Emberiza calandra*) – liepos 12 d. (G. Šlušnytė).

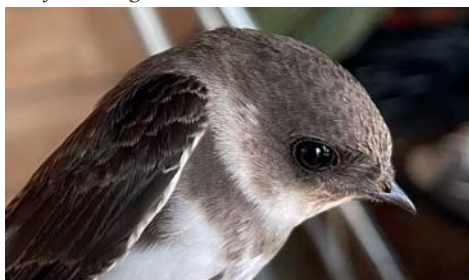

Pirmasis 2024 m. nendrinis žiogelis (*Locustella luscinioides*) Ventės rage sužieduotas liepos 8 d.

© Vytautas Eigirdas

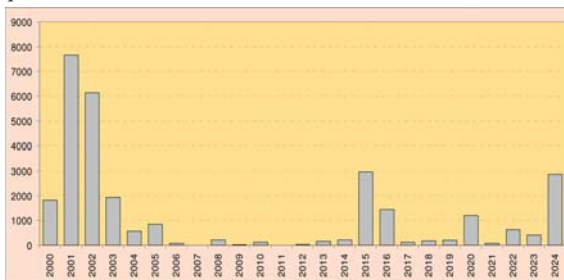

2000–2024 m. VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 194 nendrinius žiogelius. Vidutiniškai per metus – 8 šios rūšies paukščiai

Pirmoji 2024 m. urvinė kregždė (*Riparia riparia*) Ventės rage sužieduota liepos 13 d.

© Gabrielė Šlušnytė

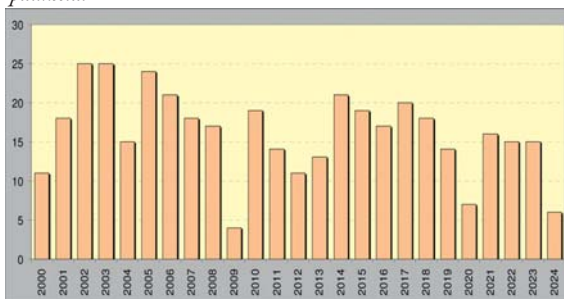

2000–2024 m. VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 27 126 urvines kregždes. Vidutiniškai per metus – 1196 šios rūšies paukščiai

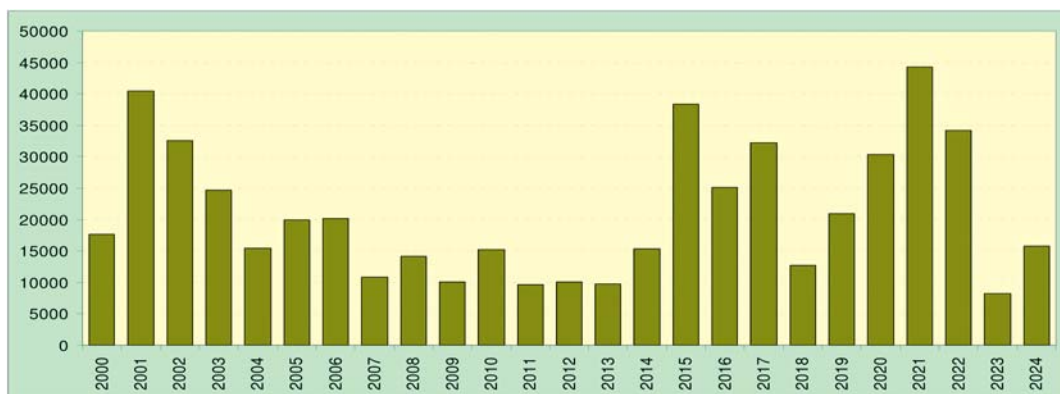

Pirmasis 2024 m. margasis žiogelis (*Locustella naevia*) Ventės rage sužieduotas rugpjūčio 3 d.

© Vytautas Jusys

2000–2024 m. VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 397 marguosius žiogelius. Vidutiniškai per metus – 16 šios rūšies paukščiai

2000–2024 m. vasaromis VROS paukščių žieduotojai sužiedavo 528 076 paukščius

Paprastieji varnėnai (*Sturnus vulgaris*) didžiojoje gaudyklėje. Ventės ragas, 2024-06-27 © Vytautas Jusys

Geltongalvė kielė (*Motocilla citreola*).
Ventės ragas, 2024-08-08 © Gabrielė Šlušnytė

2024 m. vasarą sugauta 18 paukščių, žieduotų ne Ventės rage: olandiškais žiedais ARNHEM sugautas 1 paukštis (mažoji krakslė), lenkišku GDANSK – 1 (mažoji žuvėdra), lietuvišku KAUNAS – 2 (rudagalvis kiras ir šelmeninė kregždė), estiškais MATSALU – 5

(mažoji krakslė ir 4 urvinės kregždės), rusiškais MOSKVA – 5 (langinė kregždė, šelmeninė kregždė, ežerinė nendrinukė, mažoji krakslė ir pilkoji devynbalsė), latvišku RIGA – 1 (mažoji krakslė), ispanišku SAN SEBASTIAN – 1 (meldinė nendrinukė) ir švedišku STOCKHOLM – 1 (mažoji krakslė).

Daugiausia per vieną dieną 2024 m. vasarą sužieduoti 869 paukščiai (birželio 18 d.), 852 (rugpjūčio 30 d.), 825 (rugpjūčio 27 d.).

2000–2024 m. vasaromis Ventės rago paukščių žieduotojai sužiedavo 528 076 paukščius. Daugiausia 2021 m. (44 337 paukščiai), 2001 m. (40 414) ir 2015 m. (38 340). Mažiausiai – 2023 m. (8229), 2011 m. (9645) ir 2013 m. (9723). Vidutiniškai 2000–2024 m. laikotarpiu kiekvieną vasarą sužieduota po 21 123 paukščius.

2024 m. pavasarį paukščius žiedavo Ventės rago ornitologinės stoties darbuotojai ir žieduotojai talkininkai: Vytautas Eigirdas, Vytautas Jusys, Gabrielė Šlušnytė, Kristina Jusienė, Ignas Šeškus, Karina Lenko, Lijana Izotova, Ugnius Paliukėnas, Valentinas Lepška, Ugnė Kuzminskaitė, Dalia Gedminė, Sigita Eigirdienė, Rokas Mizeikis, Austėja Jusytė, Miglė Jusytė ir Antanas Petraška.

Informaciją apie kiekvieną dieną Ventės rago ornitologinėje stotyje sužieduotus paukščius galite rasti interneto tinklalapyje www.trektellen.org/site/totals/1581/2024. Dabar čia paukščių pavadinimai rašomi ir lietuvių kalba.

Urvinės kregždės (*Riparia riparia*). Ventės ragas, 2024-08-27 © Vytautas Jusys

Indinė nendrinukė (*Acrocephalus agricola*).
Ventės ragas, 2024-08-31 © Vytautas Eigirdas

Griežlė (*Crex crex*).
Ventės ragas, 2024-08-13 © Gabrielė Šlušnytė

BIRD RINGING AT VENTĖS RAGAS ORNITHOLOGICAL STATION, SUMMER 2024

Vytautas JUSYS, Vytautas EIGIRDAS

Summary. 15 825 birds of 91 species were ringed at Ventės Ragas Ornithological Station in summer 2024. The most numerous were Common Starling (6,458), Barn Swallow (2,608), Sand Martin (974), Sedge Warbler (876) and Reed Warbler (675). To put this into context, a total of 528 076 birds were ringed during the summer months at Ventės Ragas Ornithological Station in the period 2000–2024, an average of 21,123 bird per summer.

The highest day totals of birds ringed during this summer were 869 birds on 18 June, 852 on 30 August and 825 on 27 August.

18 birds were caught at Ventės Ragas during the summer that had been previously ringed elsewhere: one in the Netherlands (Reed Warbler), one in Poland (Little Tern), two elsewhere in Lithuania (Black-headed Gull and Barn Swallow), five in Estonia (Reed Warbler and four Sand Martins), five in Russia (House Martin, Barn Swallow, Sedge Warbler, Lesser Whitethroat), one in Latvia (Reed Warbler), one in Spain (Aquatic Warbler) and one in Sweden (Reed Warbler).

© Kristina Valinčienė

Stebėtas paprastosios ir dūminės raudonuodegės hibridas

Kristina VALINČIENĖ

2024 m gegužės pabaigoje Radikiuose, Kauno r., buvo stebėtas paprastosios raudonuodegės (*Phoenicurus phoenicurus*) patinas. Jis traukė keistą giesmelę, kuri buvo labai panaši į dūminės raudonuodegės (*Phoenicurus ochruros*) giesmę. Pats paukštis irgi pasirodė truputi kitoks, tamsesnis, turėjo didesnę nei paprastosios raudonuodegės patinas „seilinuką“. Pavyko paukštį nufotografuoti ir nufilmuoti čiulbantį. Informacija buvo nusiųsta LOFK. Po kiek laiko gautas atsakymas, kad tai yra paprastosios ir dūminės raudonuodegės hibridas. Remiantis LOFK duomenimis, tai pirmas tokio hibrido aptikimas Lietuvoje.

Jis laikėsi toje pačioje vietoje ir buvo labai teritorinis, vijo visus kitus smulkesnius paukščius šalin nuo savo rūpėjimo vietų iki liepos vidurio.

OBSERVATION OF HYBRID OF COMMON AND BLACK REDSTART

Kristina VALINČIENĖ

Summary. At the end of May 2024, a male non-typical Common Redstart (*Phoenicurus phoenicurus*) was observed at Radikiai in Kaunas district. The bird's song was more similar to that of Black Redstart (*Phoenicurus ochruros*), while the bird itself was darker than a typical male Common Redstart and had a bigger bib. The LOFK considered that this bird was a hybrid between Common and Black Redstart, the first such recorded case in Lithuania.

2024-06-02 Pilvėlių k., Utenos r., stebėta labai šviesi pilkoji varna (*Corvus cornix*) © Dalia Stalauskienė

2024-06-22 Trakuose stebėtas neseniai lizdą palikęs pilkosios varnos (*Corvus cornix*) jauniklis su baltomis ir juodomis sparnų plunksnomis © Stasys Visockas

2024-07-21 Ventės rage į didžiąją paukščių gaudyklę įkliuvo paprastasis varnėnas (*Sturnus vulgaris*), pirmametis paukštis, išsiskyręs iš kitų to paties amžiaus varnėnų – jo dengiamosios galvos ir kitų kūno vietų plunksnos buvo raibos (plunksnų galiukai šviesesni ir tamsesni). Taip pat šviesesnės buvo ir sparnų plunksnos © Vytautas Jusys

2024-07-26 Pučkorių pažintiniame take Vilniuje stebėta šelmeninė kregždė (*Hirundo rustica*), kurios nugaroje buvo baltų plunksnų © Rokas Bagdzevičius

2024-08-17 Ventės rage sugauta neįprasto plunksnų rašto didžioji krakslė (*Acrocephalus arundinaceus*) © Vytautas Jusys

Šelmeninės kregždės išaugino naminio žvirblio jauniklį

Dalia GEDMINĖ

2024 m. rugpjūčio 5 d. Žinėnų k., Jonavos r., svečiavomės pas tėvelius. Dukra Smiltė rado iš kregždžių lizdo iškritusį paukštelį (jauniklį). Jis buvo dar tik pradėjęs plunksnuotis. Lizdas, iš kurio iškrito paukštelis, buvo labai aukštai, todėl įkelti jo atgal nepavyko. Teko griebtis kito plano. Žinodama, kad pas tėvus yra kregždžių lizdas, kurį galima pasiekti kopėčiomis, nusprendžiau užlipti ir pažiūrėti, ar ten taip pat yra jauniklių. Užlipusi radau jauniklius, panašiai apsiplunksnavusius kaip rastasis. Mane pamačiusi šelmeninė kregždė pradėjo panikuoti ir skristi link manęs. Nusprendžiau veikti greitai ir į lizdą įdėjau rastą jauniklį. Pradžioje (apie 30 min.) šelmeninės kregždės prie lizdo vis priskrisdavo, tačiau netūpdavo. Įsitikinusios, kad saugu, nusileido į lizdą ir dar po pusvalandžio pradėjo maitinti jauniklius.

Rugpjūčio 14 d. gaunu iš tėvų žinią, kad mūsų „kregždžiukas“ tapo žvirbliuku. Pasirodo, kregždžių lizdą, po kuriuo dukra rado iškritusį jauniklį, buvo okupavę naminiai žvirbliai. Istorija neįtikėtina, tačiau

© Dalia Gedminė

su gražia pabaiga, kaip šelmeninės kregždės užaugino „įvaikintą“ naminį žvirblį.

Įdomu, ar naminis žvirblis išskrido kartu su kregždėmis ar pasiliko gyventi ten, kur ir užaugo?

2024-08-17 laukuose prie Linkaičių, Joniškio r., stebėta neįprastos spalvos paprastoji pempė (*Vanellus vanellus*)
© Rimantas Stnakūnas

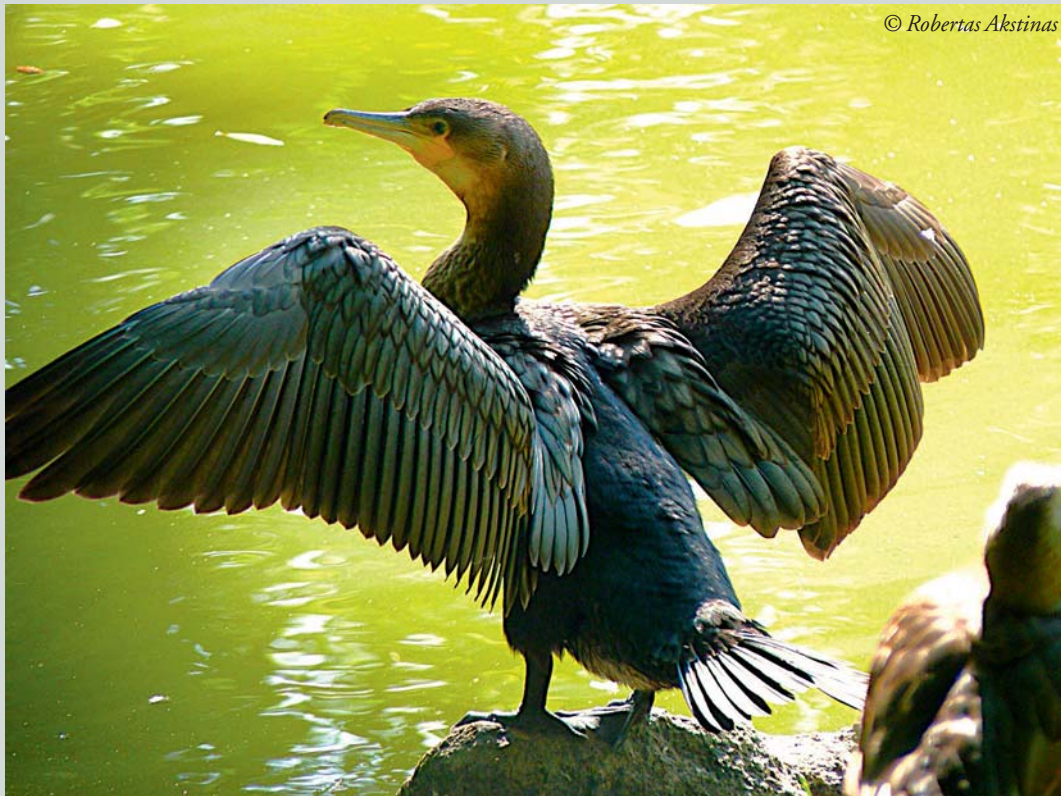

2024-08-24 Ventės rago sugauta sodinė devynbalsė (*Sylvia borin*), kurios viršugalvyje buvo šviesiai rudų plunksnų © Vytautas Jusys

2024-08-10 Kuršių marių saloje prie Ventės rago stebėtas baltas balnuotasis kiras (*Larus marinus*). Ko gero, tas pats in-dividas čia buvo stebimas ir 2023 m. vasarą
© Rimvydas Alšauskas

© Robertas Akstinas

Įdomūs faktai apie didįjį kormoraną

Šiek tiek įdomių faktų, kurių galbūt nežinojote.

Patinai sveria 2–3 kg, patelės truputį smulkesnės – 1,8–2,7 kg.

Kūnas 78–92 cm.

Atstumas tarp išskleistų sparnų 120–160 cm.

Monogamiški, poras sudaro visam gyvenimui.

Prie Aralo jūros lizdus suka ant žemės, nes ten nėra medžių.

Visiškai subręsta ketvirtaisiais gyvenimo metais.

Dėtyje paprastai būna 3–6 kiaušiniai.

Peri 28–30 dienų.

Jaunikliai skraidyti pradeda būdami 60 dienų amžiaus.

Gyvena visame pasaulyje, išskyrus Antarktidą ir Pietų Ameriką.

Pasaulyje yra žinomi 7 šio paukščio porūšiai.

Per dieną paprastai sulesia 300–350 g žuvies, nors gali sulesti iki 700 gramų.

Gamtoje išgyvena iki 18–20 metų.

Seniausias užfiksuotas amžius yra 32 metai ir 1 mėnėsis.

Po vandeniui paprastai išbūna 1–2 min. Paprastai nardo 3–4 m gylyje, kartais gali panerti iki 10 metrų.

Prieš nardydami prisileisa akmenukų, kad lengviau būtų panerti, o kai baigia žvejybą, akmenukus atryja.

Kadangi neturi riebalinės liaukos, po nardymo turi ilgai džiovinti plunksnas.

Kartais gali užspringti pagauta per didelę žuvimi ir žūti.

Kartai pagauna virš vandens žemai skraidančias kregždes.

Azijoje prijaukinti kormoranai naudojami žvejyboje. Ant kaklo užmaunamas žiedas, kad negalėtų praryti žuvies, prie kojos pririšama virvė ir nakties metu pasišviečiant iš valtės žvejojama. Patyrę žvejai tokiu būdu per naktį gali sugauti iki 100 kg žuvies.

Parengė Robertas AKSTINAS

Pievinė lingė (Circus pygargus), jauniklis. Paluknio pievos, Trakų r., 2024-08-23 © Titas Balčiūnas

Pievinė lingė (Circus pygargus), patinas. Mingė, Nemuno delta, 2024-07-23 © Daiva Ivanauskė

*Parengta įgyvendinant projektą „Kartu stebime ir saugome paukščius“.
Projektą finansuoja VšĮ Medijų rėmimo fondas,
skyres 4100 Eur metinę paramą.*

Žurnalo kaina – 3,00 Eur